

Dječje siromaštvo - uzroci i posljedice

Levak, Domenika

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:966052>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**



Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

«Dr. Mijo Mirković»

DOMENIKA LEVAK

**DJEČJE SIROMAŠTVO – UZROCI I
POSLJEDICE**

Diplomski rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

«Dr. Mijo Mirković»

DOMENIKA LEVAK

**DJEČJE SIROMAŠTVO – UZROCI I
POSLEDICE**

Diplomski rad

JMBAG: 0303049145, redoviti student

Studijski smjer: Ekonomija

Predmet: Tržište rada i socijalna politika

Znanstveno područje: Društvena znanost

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija

Mentor: prof. dr. sc. Marija Bušelić

Pula, rujan 2019.



IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra ekonomije/poslovne ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine



IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom _____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Zahvaljujem svim zaposlenicima Osnovne škole Mihovil Pavlek Miškina Đelekovec, Osnovne škole "Prof. Blaž Mađer" Novigrad Podravski i Osnovne škole Legrad te ravnateljima Sonji Vuljak, Dragutinu Marcinjašu i Lidiji Peroš koji su omogućili provedbu moga istraživanja. Također zahvaljujem sudionicima istraživanja. Veliko hvala mojoj mentorici prof. dr. sc. Mariji Bušelić na pomoći u izradi diplomskog rada. Najveće hvala mojoj obitelji, a najviše hvala mojim roditeljima Renati i Siniši te bratu Tomislavu na potpori tijekom mog cjelokupnog obrazovanja.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Siromaštvo.....	3
2.1. Apsolutno siromaštvo	5
2.2. Relativno siromaštvo	6
2.3. Subjektivno siromaštvo	7
2.4. Materijalna deprivacija.....	7
2.5. Pokazatelji siromaštva.....	10
3. Siromaštvo i djeca	14
4. Kućanstva siromašnih obitelji	19
4.1. Nezaposlenost roditelja i intenzitet rada kućanstava	20
4.2. Siromaštvo djece prema tipu kućanstava	22
4.3. Školski uspjeh djece siromašnih obitelji	26
4.3.1. Obiteljski čimbenici.....	27
4.3.3. Individualni čimbenici	28
5. Siromaštvo djece iz perspektive stručnjaka, roditelja i djece	30
5.1. Siromaštvo djece iz perspektive stručnjaka.....	30
5.2. Siromaštvo djece iz perspektive roditelja	31
5.3. Siromaštvo djece iz perspektive djece	32
6. Uzroci i posljedice dječjeg siromaštva	34
6.1. Uzroci dječjeg siromaštva.....	34
6.2. Posljedice dječjeg siromaštva	36
6.2.1. Zdravstvene i tjelesne posljedice	37
6.2.2. Kognitivne i obrazovne posljedice	37
6.2.3. Socijalne i emocionalne posljedice.....	39
6.2.4. Ekonomske posljedice	40
7. Smanjenje dječjeg siromaštva	41
8. Percepcija djece o siromaštvu u Republici Hrvatskoj	44

8.1. Metoda istraživanja	45
8.2. Osnovna obilježja ispitanika	46
8.3. Postupak prikupljanja podataka.....	48
8.3.1. Fokus grupa	49
8.3.2. Anketa.....	50
8.4 Rezultati	51
8.4.1. Fokus grupa	51
8.4.2. Rezultati anketnog upitnika	54
9. Zaključak	63
Sažetak.....	65
Summary	66
Literatura	67
Popis tablica	74
Dodaci	75
Dodatak 1	75
Dodatak 2.....	76
Dodatak 3.....	78

1. Uvod

Sve zemlje, pa i one najrazvijenije, suočene su s problemom koji se naziva siromaštvo. Siromaštvo je pojam kojeg je teško definirati, no opisuje se kao nedostatak osnovnih životnih potreba svakog čovjeka. Život u siromaštvu teško pada odraslima, a još teže djeci koja odrastaju u njemu i suočavaju se s mnogim nedaćama u životu.

Tema ovog diplomskoga rada je „Dječje siromaštvo – uzroci i posljedice“. Pisanje ovog rada vođeno je s ciljem istraživanja dječjeg siromaštva u Republici Hrvatskoj. Osim toga, cilj je bio saznati na koji način djeca percipiraju siromaštvo te jesu li svjesna svojeg materijalnog statusa obitelji i utječe li on na njihov položaj u društvu.

Struktura rada sastoji se od osam poglavlja. Rad započinje uvodom. U drugom poglavlju opisuje se pojam siromaštvo u svijetu te koje su obitelji u riziku od siromaštva. U potpoglavljima opisuju se četiri najčešća indikatora koja se koriste pri mjerenju siromaštva razvijenih zemalja, a indikator su: apsolutno, relativno i subjektivno siromaštvo te materijalna deprivacija.

Treće poglavlje opisuje pojam dječjeg siromaštva te kretanje dječjeg siromaštva kroz posljednjih šest godina u Hrvatskoj. U potpoglavljju se prikazuje UNICEF-ova ljestvica prema kojoj se određuje koje dijete spada u materijalno depriviranost.

Kako siromaštvo djece ovisi o strukturi kućanstva/zajednice u kojoj žive, u četvrtom poglavlju nastoji se objasniti na koji način različiti tipovi kućanstava, roditelji i školski uspjesi djece mogu dovesti do siromaštva. Također se objašnjava kako na školski uspjeh djece, osim obiteljskog stresa i obiteljske nestabilnosti, utječu i drugi čimbenici (obiteljski, individualni i školski čimbenik).

Peto poglavlje opisuje i prikazuje primjere u kojima stručnjaci objašnjavaju njihovu percepciju dječjeg siromaštva, ali i percepcija roditelja na dječje siromaštvo te s kojim se pretekama i problemima suočavaju. Osim roditelja i stručnjaka, opisuje se i kako djeca percipiraju siromaštvo i jesu li se u stvarnom svijetu susrela s tim pojmom.

Kako bi se riješio problem dječjeg siromaštva, najprije je potrebno utvrditi što ga uzrokuje i kakve posljedice imaju djeca. Šesto poglavlje otkriva uzročnike dječjeg siromaštva i prikazuje s kojim se posljedicama siromašna djeca suočavaju. U posljedice se mogu grupirati u četiri kategorije koje su objašnjene u potpoglavljima.

Dječje siromaštvo problem je današnjice, a u sedmom poglavlju prikazuju se mjere i rješenja s kojima bi se smanjio broj siromašne djece.

U osmom poglavlju prikazani su rezultati istraživanja dobivenim fokus grupama i individualnim anketnim upitnikom djece u dobi od 13 do 16 godina. Fokus grupom se nastoji prikazati percepcija djece o siromaštvu u Hrvatskoj i njihova rješenja za smanjenje dječjeg siromaštva. Anketom se istražilo koliko siromašne djece ima na tom području i utječe li njihov materijalni status na položaj u društvu te na njihove planove u budućnosti. Rad završava zaključkom.

Pri izradi diplomskog rada korištene su sljedeće metode: metoda analize, metoda sinteze, metoda deskripcije, statistička metoda.

2. Siromaštvo

Veliki socijalni problem današnjeg svijeta koji pogađa oko 1/5 svjetskog stanovništva je siromaštvo. „Siromaštvom se bavi multidisciplinarna stručna i znanstvena javnost, političke i javne organizacije, mediji i različiti drugi dionici, s različitim razina i perspektiva. Problem siromaštva zaokuplja različite stručnjake i znanstvenike; od ekonomista, političara, sociologa, socijalnih radnika, psihologa do povjesničara, antropologa i drugih. Gotovo da nema profesije koju, barem posredno, ne dotiče na određeni način problematika siromaštva.“¹ Kako bi se razumjelo siromaštvo potrebno ga je pokušati definirati i izmjeriti, što dovodi do problema.

Na pitanje „Što je siromaštvo?“ može se odgovoriti na više načina i ne postoji jedinstvena općeprihvatljiva definicija siromaštva, no svi znaju što je siromaštvo i većina ga ljudi povezuje i objašnjava kao neposjedovanje novaca ili dovoljno novca te malo ili nedovoljno imovine. Siromaštvo možemo definirati i kao ekonomsku deprivaciju koja označava nedostatak ekonomskih resursa pojedinaca ili obitelji, potrebnih za kupnju ili potrošnju ekonomskih dobara poput odjeće, obuće, hrane i ostalo. Organizacija Svjetske banke siromaštvo opisuje na ovaj način: “Siromaštvo je glad. Siromaštvo je nedostatak skloništa. Siromaštvo je bolesno i nije u mogućnosti posjetiti liječnika. Siromaštvo nema pristup školi i ne zna čitati. Siromaštvo nema posao, strah je za budućnost, živi jedan dan u isto vrijeme. Siromaštvo ima mnoga lica, koja se mijenjaju od mjesta do mjesta i vremena, te su opisana na mnogo načina. Najčešće je siromaštvo situacija u koju ljudi žele pobjeći. Dakle, siromaštvo je poziv na akciju - za siromašne i bogate - poziv na promjenu svijeta kako bi mnogi mogli imati dovoljno hrane, adekvatno utočište, pristup obrazovanju i zdravlju, zaštitu od nasilja i glas u onome što se događa u njihovim zajednicama.”²

„Obitelj je u riziku od siromaštva ako je zadovoljen barem jedan od sljedeća tri uvjeta:

¹ Družić Ljubotina, O. i Kletečki Radović, M., „Siromaštvo i socijalni rad: Koliko je siromaštvo doista tema socijalnog rada?“, *Hrčak Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske*, vol. 18, no. 1, 2011, str. 2. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/68694>, (pristupljeno: 1.2.2019.)

² What is poverty, Economic and social Inclusion Corporation, Dostupno na: https://www2.gnb.ca/content/gnb/en/departments/esic/overview/content/what_is_poverty.html, (pristupljeno: 1.2.2019.)

- raspoloživi dohodak kućanstva manji je od 60% medijalnog raspoloživog dohotka kućanstva u zemlji,
- intenzitet rada u obitelji je nizak,
- obitelj si ne može priuštiti barem tri od devet stvari prema popisu materijalne deprivacije (Eurostat).³

Prema podacima iz Eurostata, Hrvatska je prema stopi rizika od siromaštva loše rangirana u uspoređivanju sa zemljama Europske Unije. Prema podacima iz Državnog zavoda za statistiku, zemlja koja je imala najvišu stopu rizika od siromaštva je Rumunjska (23,6%), na drugom mjestu je Bugarska (23,4%), pa slijede ih Litva (22,9%), Letonija (22,1%), a na devetom mjestu od 28 zemalja EU nalazi se Hrvatska sa stopom rizika siromaštva od 20,0%. Države koje imaju najnižu stopu rizika od siromaštva su Češka (9,1%), Finska (11,5) i Slovačka i Danska s 12,4%.

Definiranje siromaštva u Hrvatskoj zasigurno bi se razlikovalo od definiranja siromaštva u Siriji, Egiptu, Srednjoafričkoj Republici, Nigeriji ili u nekim drugim krajevima svijeta. Isto tako djeca koja žive u siromaštvu u primjerice Tanzaniji, Čadu ili Iranu žive u posve različitim i neusporedivim uvjetima u odnosu na djecu koja žive u siromaštvu u primjerice Belgiji, Luksemburgu ili Finskoj, odnosno u zemljama razvijenog svijeta. Na temelju ovoga može se vidjeti da ne postoji jedinstvena definicija siromaštva već da je to složeni pojam.

U razvijenim zemljama svijeta, najčešći indikatori koji se koriste pri mjerenju siromaštva su:

- „Apsolutno siromaštvo
- Relativno siromaštvo
- Subjektivno siromaštvo
- Materijalna deprivacija.“⁴

³ Ekonomski lab, Hrvatska je na prosjeku EU kada je riječ o riziku siromaštva djece, 2017., Dostupno na: <https://arhivanalitika.hr/>, (pristupljeno: 1.2.2019.)

⁴ Niemietz, K., „How to measure poverty“, U: Niemietz, K., *A new understanding of poverty: Poverty measurement and policy implications*, London, The Institute of Economic, 2011., str.40., Dostupno na: <https://iea.org.uk/publications/research/a-new-understanding-of-poverty>, (pristupljeno: 1.2.2019.)

2.1. Apsolutno siromaštvo

Apsolutno siromaštvo podrazumijeva postotak stanovništva koje živi ispod određenog iznosa raspoloživog dohotka i taj se određeni iznos uzima kao granica siromaštva.⁵ Apsolutni minimalni životni standard označava apsolutna granica siromaštva i ona se temelji na točno utvrđenoj potrošačkoj košarici prehrambenih proizvoda (za koju se smatra da podmiruje odgovarajuće minimalne prehrambene potrebe za očuvanje zdravlja) uvećanu za neke druge troškove kao što su odjeća, obuća, stanovanje. Ovisno o veličini potrošačke košarice, cijeni i ostalim parametrima, apsolutna granica siromaštva bitno se razlikuje među zemljama. Za opstanak potrebna je ista količina dobara u svim društvima te je granica apsolutnog siromaštva ista u različitim društvima, a mijenja se ovisno o kretanju troškova života.

„Postoje pokušaji da se preciznije odredi apsolutno siromaštvo, na primjer, kao nedostatak bilo koje dvije, od sljedećih osam, osnovnih potreba:

- Hrana: Indeks tjelesne mase (engl. Body Mass Index, BMI) ne smije biti manji od 16.
- Sigurna pitka voda: Voda ne smije dolaziti isključivo iz rijeka i ribnjaka i mora biti dostupna u blizini mjesta stanovanja (manje od 15 minuta hoda).
- Sanitarije: Zahodi moraju biti dostupni u ili blizu kuće.
- Zdravlje: Mora biti dostupno liječenje za ozbiljne bolesti, kao i medicinska briga tijekom trudnoće.
- Sklonište: U kućama ne smije stanovati više od četiri osobe po jednoj sobi. Podovi ne smiju biti izgrađeni od zemlje, blata ili gline.
- Obrazovanje: Svako mora pohađati školu ili na neki drugi način učiti da čita.
- Informacije: Svako mora imati pristup novinama, radio prijemnicima, televizorima, računarima ili telefonima kod kuće.“⁶

⁵ Bejaković, P., Pojmovnik: Siromaštvo, Institut za javne financije, Zagreb, 2005., str.1., Dostupno na: <http://www.ijf.hr/pojmovnik/PDF/1-05.pdf>, (pristupljeno: 2.2.2019.)

⁶ Dimitrijević, S. i Stančić, S., „Siromaštvo –definicija i indikatori“, U: Dimitrijević, S. i Stančić, Djeca i siromaštvo: Što o siromaštvu misle djeca u Bosni i Hercegovini, Banja Luka, UG “Zdravo da ste”,2017., str.12.-13., (pristupljeno: 2.2.2019.)

Često se za apsolutno siromaštvo povezuje s ekstremnim siromaštvom (glad, neishranjenost, beskućništvo), no u nekim slučajevima za ekstremno siromaštvo se uzimaju one osobe koje nisu u mogućnosti zadovoljiti osnovne potrebe za hranom.

2.2. Relativno siromaštvo

Za razliku od apsolutnog, relativno siromaštvo se smatra kao blaži oblik siromaštva, odnosno da su pojedinci u mogućnosti zadovoljiti osnovne životne potrebne, ali su i dalje niže od onoga koje mogu ostvariti većina građana u društvu. Relativno siromaštvo se ponekad opisuje kao "relativna deprivacija" jer ljudi koji spadaju u tu kategoriju ne žive u potpunom siromaštvu, ali ne uživaju isti životni standard kao svi ostali u zemlji. To može biti TV, internet, čista odjeća, siguran dom (zdrav okoliš, bez zlostavljanja ili zanemarivanja), ili čak obrazovanje.⁷ Određene obitelji mogu trajno ostati „zarobljene“ u kutiji s niskim relativnim dohotkom (relativno siromaštvo) što znači da nemaju šanse za uživanjem u istim životnim standardima kao i drugi ljudi u istom društvu kojima trenutno pripada. Relativna granica siromaštva utvrđuje siromaštvo u odnosu prema nacionalnom životnom standardu jer se, bez obzira na apsolutne potrebe, ljudi mogu smatrati siromašnima ako je njihov standard znatno niži od standarda drugih osoba u promatranoj zemlji. Relativna granica siromaštva obično se utvrđuje kao određeni postotak medijalnoga ili prosječnoga dohotka kućanstva.⁸

Boljim i korisnijim pristupom smatra se relativni pristup mjerenja siromaštva jer u praksi ukazuje na broj kućanstava koja su relativno zaostala u odnosu na kućanstva koja trenutno imaju dobar životni standard (pristup internetu, plaćanje obrazovanja i sl.).

⁷ What is Poverty?, Habitat for Humanity, Great Britain, Dostupno na: <https://www.habitatforhumanity.org.uk/blog/2018/09/relative-absolute-poverty/>, (pristupljeno: 2.2.2019.)

⁸ Bejaković, P., op.cit., str.2., (pristupljeno: 2.2.2019.)

2.3. Subjektivno siromaštvo

Ideja da je siromaštvo „subjektivno osjećanje pojedinca“ potiče iz 70-ih godina prošlog stoljeća. Subjektivno siromaštvo je pojam koji podrazumijeva samoprocjenu, odnosno da svaki pojedinac procjenjuje vlastito blagostanje, umjesto da procjenjuju stručnjaci. Ljudi bi jednostavno bili klasificirani kao siromašni kada bi se tako smatrali.⁹ Subjektivno siromaštvo je malo iskorišten pojam, ali se temelji na pojmu osjetljivog siromaštva. Ljudi se osjećaju loše, ako oni oko njih imaju više od njih. Ljudi protiv kojih se mjeri, poznati su kao referentna skupina.¹⁰ Na subjektivne percepcije siromaštva utječu pojedinačne želje i iskustva prijašnjeg života. Nerijetko se događa da neki ljudi sebe smatraju siromašnima, iako objektivna mjerila to ne potvrđuju.¹¹ Kod subjektivnog siromaštva ne možemo točno uzeti u obzir jesu li ljudi siromašni ili ne, jer svaki čovjek postavlja svoje standarde po kojima gleda da li je siromašan li ne.

2.4. Materijalna deprivacija

Prema Državnom zavodu za statistiku materijalna deprivacija podrazumijeva materijalno oskudijevanje kućanstva, odnosno nemogućnost kućanstva da si priušti stavke ili materijalna dobra koje većina ljudi smatra poželjnim ili čak nužnim za adekvatan život, a koja se metodologijom istraživanja smatraju kriterijima za mjerenje oskudijevanja.¹² Prvi pokušaji upotrebe materijalne deprivacije u mjerenju siromaštva najčešće se vezuju uz britanske istraživače P. Townsenda (1979.) te Macka i Langleyja (1985.). Materijalna deprivacija može se definirati kao "nemogućnost posjedovanja dobara, pristupa uslugama i/ili nemogućnost

⁹ Niemietz, K., op.cit., str.45., (pristupljeno: 3.2.2019.)

¹⁰ Dostupno na: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=61430;lang=cz, (pristupljeno: 3.2.2019.)

¹¹ Siromaštvo, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=56227>, (pristupljeno: 3.2.2019.)

¹² Anкета o dohotku stanovništva 2016: Pokazatelji siromaštva i socijalne isključivosti u 2016., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, vol.14.1.1, Zagreb, 2017., Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/14-01-01_01_2017.htm, (pristupljeno: 3.2.2019.)

sudjelovanja u aktivnostima koje su uobičajene u društvu ili su društveno prihvaćene kao 'nužne'.¹³

Stavke materijalne deprivacije su:

- kašnjenje s plaćanjem najamnine, računa za režije, stambenog kredita ili potrošačkoga kredita
- nemogućnost kućanstva da svim članovima priušti tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće
- nemogućnost kućanstva da si priušti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan
- nemogućnost kućanstva da podmiri neočekivani financijski trošak
- nemogućnost kućanstva da si priušti telefon
- nemogućnost kućanstva da si priušti TV u boji
- nemogućnost kućanstva da si priušti perilicu za rublje
- nemogućnost kućanstva da si priušti automobil
- nemogućnost kućanstva da si priušti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima.¹⁴

Materijalna deprivacija provjerava se tako da se ispitanici pitaju je li im nedostaje bilo koji od ovih predmeta, i je li to zato što si ih ne mogu priuštiti ili zato što ne žele. Pod teškom materijalnom deprivacijom stavljamo one osobe kojima s popisa nedostaje četiri ili više stavki.

¹³ Šućur, Z., „Stagnira li doista siromaštvo u Hrvatskoj?“, Hrčak Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, vol. 21, no. 3(117), 2012, str. 610., Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=133667, (pristupljeno: 4.2.2019.)

¹⁴ Anketa o dohotku stanovništva 2017: Pokazatelji siromaštva i socijalne isključivosti u 2017., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, vol. 14.1.1, Zagreb, 2018., Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/14-01-01_01_2018.htm, (pristupljeno: 4.2.2019.)

Tablica 2.1. Pokazatelji materijalne deprivacije u Republici Hrvatskoj od 2015.–2017.

	2015.	2016.	2017.
Postotak osoba koje žive u kućanstvu koje:	-	-	-
Nemaju adekvatno grijanje u hladnim mjesecima	9,9	9,5	7,4
Nemogućnost tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće	65,8	62,0	58,2
Nisu u mogućnosti svaki drugi dan imati obrok koji sadržava meso, ribu ili vegetarijanski obrok	14,4	12,8	10,4
Nemogućnost podmirenja financijskih izdataka	59,8	58,5	56,2
Kasne s plaćanjem računa za režije	28,7	25,7	21,0
Mogućnost spajanja kraja s krajem	-	-	-
Vrlo teško	22,7	20,9	15,5
Teško	31,7	31,5	28,4
S malim poteškoćama	34,8	35,9	41,2
Uglavnom lako	7,9	8,6	11,5
Lako	2,6	2,7	2,8
Vrlo lako	0,3	0,3	0,5
Stopa materijalne deprivacije (3 ili više stavki)	32,8	30,7	25,9

Izvor: Vlastita izrada autora prema podacima Državni zavod za statistiku (2017.) Osobna potrošnja i pokazatelji siromaštva. [Online] Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Dostupno na: www.dzs.hr. Datum posjete: 4.2.2019.

Tablica prikazuje pokazatelje materijalne deprivacije u Hrvatskoj. U 2015. godini 9,9% osoba u svojim kućanstvima nije imala adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima u godini, no u 2017. se taj postotak nešto smanjio i pao na 7,4%.

Postotak osoba koje nisu bile u mogućnosti 2017. godine priuštiti si tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće bilo je 58,2% osoba. Osnovna potreba svakog čovjeka bez koje ne može normalno funkcionirati i šteti zdravlju čovjeka je hrana, a 10,4% osoba si u 2017. godini nije mogla priuštiti svaki drugi dan obrok koji sadrži meso, piletina, riba, vegetarijanski obrok. U Hrvatskoj 2017. godine više od polovine građana tj. 56,2% živi u kućanstvima koja nisu u mogućnosti podmiriti neočekivane financijske izdatke iz vlastitih sredstava. Što se tiče plaćanja računa, čak 21,0% građana u 2017. godini kasni s plaćanjem računa za režije, što je ipak manje nego u 2015. gdje 28,7% osoba je kasnilo s plaćanjem računa. U kućanstvima koja spajaju kraj s krajem s velikim teškoćama u 2015. živi 22,7% građana, u onima koja teško spajaju kraj s krajem 31,7% građana, dok u 2017. u kućanstvima koja spajaju kraj s krajem s velikim teškoćama živi 15,5% građana, a u onima koja teško spajaju kraj s krajem 28,4%. U 2015. godini u kućanstvima koja spajaju kraj s krajem s malim poteškoćama živi 34,8%, dok se u 2017. taj prosjek povećao na 41,2%. Osobe koje uglavnom lako ili lako spajaju kraj s krajem u 2017. je 14,3% građana, a najmanji postotak osoba, svega 0,5%, živi u kućanstvima koja vrlo lako spajaju kraj s krajem. Stopa materijalne deprivacije (koja pokazuje postotak osoba iz kućanstava koja si ne mogu priuštiti najmanje tri od devet stavki kao što su plaćanje najamnine, računa..) u Hrvatskoj je 2015. godine iznosila 32,8% te je u 2017. pala na 25,9%.

2.5. Pokazatelji siromaštva

Državni zavod za statistiku prikuplja podatke putem Ankete o dohotku stanovništva na temelju kojeg se radi izračun pokazatelja siromaštva i socijalne isključenosti za Republiku Hrvatsku. Anketa se provodi jednom godišnje na uzorku slučajno izabranih privatnih kućanstava, ali ne obuhvaća institucionalna kućanstva (bolnice, zatvore...). Pokazatelji se temelje na konceptu relativnog siromaštva koji uzima u obzir raspoloživi dohodak kućanstva, broj članova u kućanstvu (veličinu kućanstva) i distribuciju dohotka unutar populacije.

Državni zavod za statistiku izdvaja sljedeće pokazatelje siromaštva:

- *Stopa rizika siromaštva* – osnovni je pokazatelj, ne pokazuje koliko je osoba stvarno siromaštvo, već koliko njih ima dohodak ispod praga rizika od siromaštva. Prag je postavljen na 60% od srednje vrijednosti ekvivalentnoga raspoloživog dohotka svih soba.
- *Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti* – pokazatelj je koji predstavlja osobe (postotak osoba u ukupnoj populaciji) koje su u riziku od siromaštva ili u teškoj materijalnoj deprivaciji ili žive u kućanstvu s vrlo niskim intenzitetom rada.
- *Stopa teške materijalne deprivacije* – prikazuje postotak osoba koje žive u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti najmanje četiri od devet stavaka materijalne deprivacije
- *Osobe koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada* – odnosi se na one osobe (u dobi od 0 do 59 godina) koje žive u kućanstvima čiji je intenzitet rada manji od 0,2
- *Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti* – izračunana je za osobe u dobi od 18 i više godina prema najčešćem statusu aktivnosti u referentnom razdoblju. Najčešći status aktivnosti osobe jest onaj status u kojem je osoba provela najmanje sedam mjeseci u referentnom razdoblju.
- *Stopa rizika od siromaštva određena prema pragu rizika od siromaštva iz 2012.* – jest pokazatelj koji uzima u obzir promjene u troškovima života i izračunana je na temelju deflacioniranog praga rizika od siromaštva iz 2012.
- *Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva* – izračunana je za kategorije kućanstava bez uzdržavane djece i s uzdržavanom djecom.
- *Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva* – izračunana je za kategorije kućanstva bez uzdržavane djece i s uzdržavanom djecom za osobe u dobnoj skupini od 0 do 59 godina.¹⁵

¹⁵ Anketa o dohotku stanovništva 2017: Pokazatelji siromaštva i socijalne isključivosti u 2017., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, vol.14.1.1, Zagreb, 2018., Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/14-01-01_01_2018.htm, (pristupljeno: 4.2.2019.)

Ostali pokazatelji siromaštva prema Državnom zavodu za statistiku su: nejednakost distribucije dohotka (kvintilni omjer), Ginijev koeficijent, relativni jaz od siromaštva, stopa rizika od siromaštva prema statusu stanovanja.

Tablica 2.2. Ključni pokazatelji siromaštva od 2012.-2017. u Republici Hrvatskoj

Pokazatelji	2014.	2015.	2016.	2017.
Stopa rizika od siromaštva	19,4	20,0	19,9	20,0
Muški	18,7	19,3	18,9	18,9
Ženski	20,1	20,6	20,8	20,9
Osobe u teškoj materijalnoj deprivaciji (4 ili više stavki), %	13,9	13,7	12,6	10,3
Osobe koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada, %	14,7	14,4	13,3	12,2
Prag rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo	23 760	25 000	25 668	28 070
Prag rizika od siromaštva za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece	49 896	52 500	53 903	58 946
Stopa rizika od siromaštva određena prema 2012., %	21,0	19,5	19,9	15,3

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državni zavod za statistiku (2017.) Osobna potrošnja i pokazatelji siromaštva. [Online] Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Dostupno na: www.dzs.hr Datum posjete: 4.2.2019.

Iz tablice može se vidjeti da stopa rizika od siromaštva u 2014. godini iznosi 19,4% i varira naredne tri godine, a 2017. godine iznosi 20,0%. Gledajući prema spolu, muškarci imaju stopu rizika od siromaštva nižu od žena. Najniža stopa rizika od siromaštva kod muškaraca je u 2014. godini iznosila 18,7%, a 2016. i 2017. godine stagnira i iznosi 18,9%. Kod žena je nešto malo drugačiji prosjek, odnosno viši te je u 2014. godini iznosio 20,1% i vidljivo je da stopa rizika od siromaštva kod žena iz godine u godinu raste, a 2017. godine iznosi 20,9. U 2014. godini stopa teške materijalne deprivacije iznosi 13,9%, tj. 13,9% ljudi nije bilo u mogućnosti si priuštiti najmanje četiri stavke od devet (npr. televizor, automobil, platiti režije, adekvatno grijanje..) i od te godine stopa teške materijalne deprivacije pada i 2017. godine pada do 10,3%. Od 2014. godine pada stopa osoba koje žive u kućanstvima s niskim intenzitetom rada, a 2017. godine postotak je pao na 12,2%. Prag rizika od siromaštva za jedno kućanstvo i prag rizika od siromaštva za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece (izražen u kunama) najniži je bio 2014. godine kada je iznosi 23 760 kuna za jedno kućanstvo, a 49 896 kuna za kućanstvo s dvoje odraslih osoba i dvoje djece. Stopa rizika od siromaštva određena prema pragu siromaštva iz 2012. godine je u 2017. iznosila 15,3% i upućuje na manji broj osoba u riziku od siromaštva u 2017. u odnosu na 2012., kada je stopa rizika siromaštva iznosila 20,4%.

3. Siromaštvo i djeca

Osim što siromaštvo pogađa odrasle, pogađa i najranjiviju skupinu, a to su djeca. Tko su zapravo djeca? Prema UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta, „dijete znači svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se po zakonu koji se primjenjuje na dijete punoljetnost ne stječe ranije.“¹⁶ Dječje siromaštvo je siromaštvo koje su djeca i mladi doživjeli u djetinjstvu i mnogo se razlikuje od siromaštva odraslih jer ima drugačije uzroke i posljedice. Život u siromaštvu i neimaštini djeci pada mnogo teže nego odraslima, a negativne posljedice siromaštva na djecu su brojne i često nepopravljive. Djeca na siromaštvo gledaju na drugačiji način i imaju različite i specifične potrebe za razliku od odraslih. „Dok odrasla osoba može upasti u privremeno siromaštvo, ulazak u siromaštvo u djetinjstvu može potrajati za cijeli život.“¹⁷ Razlog tome je, što djeca rijetko dobivaju drugu priliku za obrazovanje ili zdrav i normalan početak života. Djeca koja odrastaju u siromaštvu, vjerojatnije će biti lošijeg zdravlja, biti lošija u školi i postati sljedeća generacija odraslih u riziku od nezaposlenosti i dugotrajnog siromaštva.¹⁸

UNICEF (2005.) je jasno naznačio da djeca koja žive u siromaštvu:

- nisu izložena deprivaciji samo u sadašnjosti, već o njihovu potencijalu i mogućnostima za razvoj ovisi hoće li biti siromašni i u odrasloj dobi, odnosno hoće li doći do međugeneracijskog prijenosa siromaštva;
- ovise o roditeljima/skrbnicima i nisu u poziciji da mogu preuzeti na sebe odgovornost za izbore koji utječu na njihov životni standard ili razinu deprivacije;

¹⁶ Konvencija o pravima djeteta, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 1989., Dostupno na: https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/radni_matgerijali/Konvencija_o_pravima_djeteta.pdf, (pristupljeno: 6.2.2019.)

¹⁷ Ortiz, I.; Moreira Daniels, L. i Engilbertsdottir, S., „Introduction“, U: Ortiz, I.; Moreira Daniels, L. i Engilbertsdottir, *Child Poverty and Inequality: New Perspective*, New York, United Nations Children's Fund (UNICEF), 2012., str.10., Dostupno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2039773, (pristupljeno: 6.2.2019.)

¹⁸ Siromaštvo i nejednakost u EU, Hrvatska mreža protiv siromaštva, Zagreb, 2016., str. 21., Dostupno na: http://www.udruga-pragma.hr/wp-content/uploads/2016/02/HMPS_publicacija-SIROMASTVO-I-NEJEDNAKOST-U-EU.pdf, (pristupljeno: 6.2.2019.)

- za izlazak iz siromaštva posebno su ovisna o javnoj i državnoj politici koja treba omogućiti pristup društvenim resursima, naročito obrazovanju i zdravstvenoj skrbi.¹⁹

Djeca koja žive u siromašnim obiteljima često su izložena obiteljskom zlostavljanju, zanemarivanju, socijalnoj isključivosti, siromašnoj ishrani, lošem grijanju, nekvalitetnom i lošem izgrađenom stambenom prostoru, odvajanju od roditelja... Čak i kratkotrajno razdoblje uskraćivanja hrane djetetu, dovode do dugoročnih posljedica prilikom razvoja djeteta. Prilikom neadekvatne ishrane djeca postaju osjetljivija na različite bolesti (pa čak i one opasne po život), lošija su u školi (odnosno utječe na njihovo obrazovanje), smanjenih intelektualnih sposobnosti, a loša prehrana ili oskudica hrane utječe i na njihov psihološki, emocionalni i kognitivni razvoj. Nedostatak pravilne ishrane, stres, zanemarivanje utječe i na obrazovanje djeteta, a većinom ta djeca nisu u mogućnosti završiti školu.

„Ranija istraživanja o siromaštvu djece (s dostupnim podacima do 2014.) pokazala su također kako je u Hrvatskoj svako peto dijete siromašno. Prema tim podacima stopa siromaštva u Hrvatskoj je veća od prosjeka zemalja Europske Unije.“²⁰ Prema podacima iz Eurostata za 2017. godine, od ukupno 28 članica Europske Unije, pod najvećim rizikom od siromaštva bila su djeca sa stopom 24,9% od ukupnog broja stanovnika sa stopom od 22,4%. Od 28 članica EU, najveću stopu rizika od siromaštva u 2017. godini (prema podacima iz Eurostata) koja se odnosila na djecu imala je Rumunjska (41,7%), Bugarska (41,7%) i Grčka (36,2%), dok je Hrvatska imala 25,8%. Postotak djece koja žive u kućanstvima s rizikom od siromaštva ili socijalne isključenosti kretao se manje od 15,0% u Danskoj (14,5%) i Češkoj (14,2%).

U tablici 1 prikazano je da 19,4% stanovništva u Hrvatskoj živi u siromaštvu, no postavlja se pitanje: Koliko je zapravo djece siromašno u Hrvatskoj?

¹⁹ Šućur, Z.; Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., „Utjecaji siromaštva u ranom djetinjstvu i mjerenje dječje dobrobiti“, U: Šućur, Z.; Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatsko*, Zagreb, Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2015., str.4., Dostupno na: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Publikacija_Siromastvo_Unicef_2015_online.pdf, (pristupljeno: 7.2.2019.)

²⁰ Bebel, V., U Hrvatskoj svako peto dijete siromašno: Odrastanje u siromaštvu uzrokuje mnogo lošije zdravlje u odrasloj dobi, 100posto, 2018., str.1., Dostupno na: <https://100posto.hr/zivot/odrastanje-u-siromastvu-uzrokuje-mnogo-lose-zdravlje-u-odrasloj-dobi>, (pristupljeno: 7.2.2019.)

Tablica 3.1. Djeca u riziku od siromaštva prema dobi i spolu u Republici Hrvatskoj

Dobne skupine		GODINE					
		2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
0 – 17 godina	Ukupno	34,8	29,3	29,0	28,2	26,6	25,8
	Muški	34,4	28,7	27,7	28,0	25,6	26,3
	Ženski	35,3	29,9	30,4	28,3	27,7	25,4
6 – 11 godina	Ukupno	34,4	27,3	27,7	28,9	26,7	25,9
	Muški	34,2	28,0	25,6	29,4	25,4	26,2
	Ženski	34,6	26,7	29,9	28,3	28,2	25,5
12 – 17 godina	Ukupno	35,7	31,6	34,2	32,3	30,7	29,0
	Muški	35,5	31,0	33,9	31,8	31,9	31,0
	Ženski	36,0	32,3	34,6	32,9	29,4	26,7

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Državni zavod za statistiku (2017.) Osobna potrošnja i pokazatelji siromaštva. [Online] Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Dostupno na: www.dzs.hr. Datum posjete: 9.02.2019.

Na temelju podataka iz Državnog zavoda za statistiku, možemo vidjeti da je u 2012. godini ukupan broj siromašne djece (u dobi od 0-17 godina) bio 34,8% i kroz godine taj broj polagano opada te je u 2017. bilo 25,8% siromašne djece. Također,

može se uočiti u tablici da je veći postotak ženske djece koje su pogođene siromaštvom i u 2012. godini čak 35,3% djevojčica je siromašno, dok je dječaka 0,9% manje, odnosno 34,4%. Promatrajući dobne skupine, u 2012. godini 34,4% djece u dobi od šest do jedanaest godina je bilo izloženo riziku od siromaštva, od toga ženske djece 34,6%, a muške djece 34,2%. Tijekom godina se taj postotak smanjio te u 2017. je stopa siromašne djece u dobi od šest do jedanaest godina bila 25,9%, od toga dječaci 26,2%, a djevojčice 25,5%. Siromašne djece u dobi od 12 – 17 godina bilo je ukupno 35,7% u 2012. godini, a kroz godine je taj postotak opadao i u 2017. je iznosio 29,0%. U 2012. godini 35,5% dječaka u dobi od 12 – 17 godina bilo je izloženo riziku od siromaštva, a u 2017. taj postotak je pao na 31,0%. Promatrajući djevojčice u dobi od 12 – 17 godina, u 2012. je 36% djevojčica bilo izloženo riziku od siromaštva, dok je u 2017. taj postotak pao na 26,7%.

Može se primijetiti da od 2012. godine stopa dječjeg siromaštva opada, ali i da je u 2012. godini, kod svih dobnih skupina, broj muške djece bio manje izložen siromaštvu nego ženska djeca, a u 2017. se to promijenilo te je broj ženske djece bio manje siromašan nego broj muške djece.

Materijalna deprivacija je jedan od indikatora za mjerenje siromaštva, a to je položaj pojedinca koji nije u mogućnosti ostvariti dobra i usluge koje se smatraju potrebnim za kvalitetan ljudski život. „Djeca koja žive u siromašnim obiteljima i zajednicama oskudijevaju u većini stvari koje su nužne za dječji razvoj.“²¹ Djeca su na određene vrste deprivacije ranjiva i kratkotrajna deprivacije može utjecati na njihov dugoročni razvoj. Kao što postoji materijalna deprivacija kućanstva, tako postoji i materijalna deprivacija djece koja se sastoji od 14 stavki prema kojima se može mjeriti siromaštvo djece. Kada se želi mjeriti siromaštvo djece putem materijalne deprivacije, ispitivanje se odnosi i obuhvaća djecu od 1 – 16 godina starosti.

Djeca se smatraju materijalno depriviranima ako su uskraćena za dvije ili više stvari s popisa:

1. „tri obroka dnevno

²¹ Dimitrijević, S. i Stančić, S., op. cit., str. 3., (pristupljeno: 9.2.2019.)

2. najmanje jedan obrok dnevno s mesom, piletina ili riba ili vegetarijanski obrok
3. svježe voće i povrće svaki dan
4. knjige prikladne za dob djeteta i nivo znanja (ne uključuje školske udžbenike)
5. oprema za slobodno vrijeme na otvorenom (bicikl, role, romobil, itd.)
6. redovne aktivnosti u slobodno vrijeme (plivanje, sviranje, ples...)
7. kućne igračke (najmanje jedna po djetetu, lutkice, autići...)
8. novac za sudjelovanje u školskim izletima i događanjima
9. mirno mjesto s dovoljno prostora i svijetla za učenje
10. internet veza
11. nova odjeća (koja nije iz second-hand-a)
12. dva para odgovarajućih cipela (uključujući najmanje jedan par za sve vremenske prilike)
13. mogućnost s vremena na vrijeme pozvati prijatelje na druženje i igru
14. mogućnost proslava rođendana, vjerskih događaja i slično.²²

Stopa materijalne deprivacije se računa:

$$\frac{\text{broj osoba kojima nedostaje najmanje jedna stavka}}{\text{ukupan broj ispitanika}} \times 100^{23}$$

²² Adamson, P., *Measuring child poverty: New league tables of child poverty in the world's rich countries*, Italija, United Nations Children's Fund (UNICEF), 2012., str. 4., Dostupno na: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc10_eng.pdf, (pristupljeno: 10.2.2019.)

²³ Cvejić, S., Praćenje socijalne uključenosti u Republici Srbiji: Indikatori materijalne deprivacije, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva, 2017., Dostupno: <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/>, (pristupljeno: 10.2.2019.)

4. Kućanstva siromašnih obitelji

Siromaštvo djece ovisi o strukturi kućanstva / zajednice u kojoj žive. „Kućanstvo je svaka obiteljska ili druga zajednica osoba koje zajedno stanuju i zajednički troše svoje prihode za podmirivanje osnovnih životnih potreba (stanovanje...)“²⁴ „Roditelji i djeca koji žive u siromaštvu značajno su više od drugih obitelji izloženi:

- narušenom zdravlju i narušenoj sigurnosti
- akutnom i kroničnom stresu
- emocionalnim i socijalnim teškoćama
- narušenom funkcioniranju kognitivnih kapaciteta.“²⁵

Ne postoji jedinstveni pristup putem kojeg bi se moglo definirati, mjeriti i identificirati siromaštvo djece. „Siromaštvo u djetinjstvu je važno istraživati i jer buduće blagostanje djece uvelike ovisi o blagostanju obitelji u kojima djeca odrastaju te o razini blagostanja društva u kojem ta djeca žive.“²⁶ Djeca koja žive u kućanstvima u kojima su roditelji slabije obrazovani i u kojima odrasli članovi nisu zaposleni, jednoroditeljske obitelji, obitelji s većim brojem ovisne djece, domaćinstva u kojima je nosilac majka ili ženski staratelj, ali i djeca iz seoskih i prigradskih naselja imaju veću stopu relativnog siromaštva. Rizik od siromaštva prvenstveno ovisi o:

- obrazovanju, zaposlenosti i zdravstvenom statusu roditelja,
- vrsti naselja u kojoj žive (urbano ili ruralno),
- tipu obitelji
- broju djece u obitelji

Jedan od razlog zbog kojeg bi se trebalo mjeriti siromaštvo je taj da se istaknuti stanje djece, tako da ugrožena djeca budu prioritet prilikom stvaranja strategije za smanjenje siromaštva.

²⁴ Anketa o dohotku stanovništva 2017: Pokazatelji siromaštva i socijalne isključivosti u 2017., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, vol.14.1.1, Zagreb, 2018., Dostupno na: www.dzs.hr, (pristupljeno: 12.2.2019.)

²⁵ Korak po korak, Što siromaštvo čini djeci?, str. 4., Dostupno na: <http://www.korakpokorak.hr/>, (pristupljeno: 12.2.2019.)

²⁶ Stubbs, P., Ledić, M., Rubil, I. i Zrinščak, S., *Dječje siromaštvo i strategije nošenja sa siromaštvom kućanstava u Hrvatsko*, Zagreb, EIZG i Zaklada Adris, 2017., Dostupno na: www.eizg.hr, (pristupljeno: 12.2.2019.)

4.1. Nezaposlenost roditelja i intenzitet rada kućanstava

Ključni čimbenik porasta dječjeg siromaštva je nezaposlenost roditelja. „Zaposlenički status roditelja uvelike ovisi o razini njihova obrazovanja jer obrazovaniji roditelji lakše pronalaze posao i kada se zaposle, više zarađuju.“²⁷ Jedan od glavnih čimbenika koji utječe na kućanstva siromašnih obitelji je niže obrazovanje i narušeno zdravlje roditelja, koje rezultira nezaposlenošću, loše plaćenim poslovima, pa čak i „rad na crno“. „Pokazuje se da je stopa rizika od siromaštva djece povezana sa stupnjem obrazovanja roditelja pri čemu je ona u Hrvatskoj značajno veća od prosjeka EU-a kod djece čiji roditelji imaju najviši stupanj obrazovanja završenu osnovnu školu i iznosi oko 76%.²⁸

Tablica 4.1. Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva 2014.-2017.

Kućanstva s uzdržavanom djecom	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Vrlo niski intenzitet rada (0 – 0,2)	70,0	71,2	74,1	75,7	78,7	78,7
Niski intenzitet rada (0,2 – 0,45)	40,9	42,5	37,2	28,0	35,3	45,9
Srednji intenzitet rada (0,45 – 0,55)	19,1	18,7	20,5	22,7	26,7	26,3
Visoki intenzitet rada (0,55 – 0,85)	4,0	5,4	4,7	7,3	5,7	4,6
Vrlo visoki intenzitet rada (0,85 – 1)	2,8	2,8	1,8	1,3	1,4	2,0

Izvor: Vlastita izrada autora prema podacima Državni zavod za statistiku (2017.), [Online] Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Dostupno na: www.dzs.hr. Datum posjete: 15.02.2019.

U tablici 4.1. je prikazana stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstava u Hrvatskoj od 2014. do 2017. godine koja se odnosi na kućanstva s

²⁷ Šućur, Z.; Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., op. cit., str. 10. (pristupljeno: 15.2.2019.)

²⁸ Ajduković, M.; Matančević, J. i Rimac, I., Siromaštvo djece iz perspektive stručnjaka: učinci i mogućnosti djelovanja, Hrčak Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, vol. 24, no. 2, 2017, str. 3., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/192739>, (pristupljeno: 15.2.2019.)

uzdržavanom djecom. Prema Državnom zavodu za statistiku intenzitet rada kućanstava jest odnos između ukupnog broja mjeseci u kojima su svi radno sposobni članovi kućanstva radili u referentnom razdoblju i ukupnog broja mjeseci koje su ti isti članovi kućanstva teoretski mogli raditi u tome istom razdoblju. definira se kao: vrlo niski (0 – 0,2), niski (0,2 – 0,45), srednji (0,45 – 0,55), visoki (0,55 – 0,85) i vrlo visoki (0,85 – 1). Vrlo niski intenzitet rada odnosi se na ona kućanstva u kojima niti jedna osoba ne radi ili radi vrlo malo, tj. radno sposobne osobe rade 20% ili manje od 20% ukupnog broja mjeseci u kojima su mogli raditi u referentnom razdoblju.

Na temelju podataka u tablici, može se vidjeti da je u kućanstvima s uzdržavanom djecom, 2012. godini vrlo niski intenzitet rada iznosi 70,0%. U razdoblju od 2012. do 2017. vrlo niski intenzitet rada se kroz godine povećavao i u 2017. je dosegao čak 78,7%, odnosno povećao se u pet godina za 8,7%. Nizak intenzitet rada u 2012. iznosio je 40,9% dok je već sljedeće godine porastao za 1,6%, odnosno na 42,5%. U 2015. je nizak intenzitet rada pao na čak 28,0% što je najniži postotak u ovih šest godina, ali se već sljedeće godine popeo na 35,3%, dok u 2017. iznosi 45,9%, ujedno i najveći postotak u ovom promatranom razdoblju. Srednji intenzitet rada u 2012. godini iznosio je 19,1% i kroz godine se polagano povećavao te je u 2017. narastao do 26,3%, odnosno u razdoblju od pet godina porastao je za 7,2%. Visok intenzitet rada u kućanstvima s uzdržavanom djecom u 2012. iznosio je 4,0%, a najviši je bio u 2015. godini kada se popeo na 7,3%. No, već dvije godine kasnije, odnosno u 2017. 4,6% kućanstava s uzdržavanom djecom su imala visok intenzitet rada. Vrlo visok intenzitet rada imala su 2,8% kućanstava u 2012. godini, a tijekom godina taj postotak je pao i najniži je bio u 2015. gdje je iznosio 1,3%. U 2017. vrlo visok intenzitet rada bio je 2,0% za kućanstva s uzdržavanom djecom.

„Roditelji ističu brojne probleme vezane uz nezaposlenost i tržište rada, koji su, očekivano, istaknuti kao ključni problemi koji su povezani s dubinskim siromaštvom. Osim već poznatih problema nezaposlenosti siromašnih osoba zbog nekonkurentnosti na tržištu rada i zdravstvenih teškoća kojima su siromašne osobe češće izložene, istaknut je i problem zapošljavanja mladih.“²⁹

²⁹ Družić Ljubotina, O., Sabolić, T. i Kletečki Radović, M., Život obitelji s djecom u uvjetima siromaštva iz perspektive roditelja, Hrčak Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, vol. 24, no. 2, 2017, str. 24., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/192738>, (pristupljeno: 18.2.2019.)

Iskustva djece, čiji su roditelji bili nezaposleni, različito će utjecati na daljnji razvoj djeteta. „Primjerice, neka istraživanja su dokazala da su dječaci više negativno pogođeni nezaposlenošću roditelja u odnosu na djevojčice, vjerojatno zato što djevojčice u mlađoj dobi pokazuju bolju emocionalnu sigurnost.“³⁰ Osim što nezaposlenost roditelja može negativno utjecati na daljnji razvoj djeteta, dijete zbog neimaštine može ili mora napustiti obrazovanje i biti prisiljeno na dječji rad, što je zakonom zabranjeno, često se to događa kod romskih manjina. Uz negativne posljedice, zanimljivo je da neka djeca mogu imati i pozitivne posljedice prilikom roditeljske nezaposlenosti, zbog toga što nezaposleni roditelji imaju više vremena se posvetiti svojem djetetu, pomoći im sa školskim obvezama u odnosu na roditelje koji su zaposleni.

4.2. Siromaštvo djece prema tipu kućanstava

Dječje siromaštvo, osim statusa obrazovanja roditelja i (ne)zaposlenosti roditelja, ovisi i o tipu kućanstava i broju ovisne djece u tom kućanstvu. Kućanstva prema broju ovisne djece možemo podijeliti na jednoroditeljske obitelji (najčešće skrbnik majka), dvije odrasle osobe s jednim djetetom, dvije odrasle osobe s dvoje djece, dvoje odrasle osobe s troje ili više djece, dvije ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom, tri ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom. Većem riziku od siromaštva izložena su ona djeca koja žive u jednoroditeljskim obiteljima i obiteljima s većim brojem ovisne djece, a najmanjem riziku od siromaštva u većini slučajeva bit će izložene obitelji s oba roditelja koja su zaposlena i imaju dvoje djece. „Tijekom krize najviše se pogoršao materijalni položaj kućanstava u kojima živi troje i više predškolske djece te kućanstava s predškolskom djecom u kojem je zaposlen samo jedan član kućanstava.“³¹

³⁰ Nikolova, M. i Nikolaev, B., How having unemployed parents affects children's future well – being, Brookings, 2018., Dostupno na: <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2018/07/13/how-having-unemployed-parents-affects-childrens-future-well-being/>, (pristupljeno: 18.2.2019.)

³¹ Šućur, Z.; Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., op. cit., str. 9., (pristupljeno:19.2.2019.)

„Jednoroditeljske obitelji često su povezane sa siromaštvom.“³² Vrlo česti problem jednoroditeljskih obitelji je loša ekonomska situacija u kojoj se njezini članovi nalaze. U jednoroditeljskim obiteljima većinom majke vode kućanstvo i skrbe za djecu, a uz njih se veže pojava feminizacija siromaštva. Feminizacija siromaštva je da žene imaju veću vjerojatnost od muškaraca da budu izložene siromaštvu. „Uz feminizaciju siromaštva, primjećuje se i tendencija infantilizacije siromaštva, tj. porasta broja siromašne djece.“³³ Djeca koja žive u kućanstvima s jednim roditeljem (najčešće majkom) izložena su siromaštvu što negativno utječe na njihov tjelesni, kognitivni i socioemocionalni razvoj. Bitno je i napomenuti da poslodavci u većini slučajeva ne žele zaposliti samohrane roditelje jer znaju za njihove povećane potrebe i teško usklađivanje radne i obiteljske uloge. Zbog toga samohrani roditelji nisu u mogućnosti djetetu priuštiti knjige, računala, hranu i slične stvari koje se nalaze na popisu materijalne deprivacije za mjerenje siromaštva djece. „Djeca koja žive s jednim roditeljem imaju 31% veći rizik od relativnog siromaštva nego djeca koja žive s oba roditelja.“³⁴

Osim jednoroditeljskih obitelji, stope rizika od siromaštva djece nisu jednako raspoređene među kućanstvima s različitim brojem uzdržavane djece. „Braća i sestre obogaćuju život djece - ali istodobno povećavaju rizik od siromaštva za obitelj. Potreba za stambenim prostorom, odjećom, hranom i školskom opremom se povećava svakim sljedećim djetetom.“³⁵ Prema tome, povećavanjem broja djece u kućanstvu, u većini slučajeva, povećava se i njihova stopa siromaštva. „Djeca iz obitelji s više djece u većem su riziku od siromaštva. Pokazuje se da jedna trećina djece u riziku siromaštva dolazi iz kućanstava s troje ili više djece mlađe od 18 godina.“³⁶ Niža razina obrazovanja i veći udio kućanstava u kojima nema zaposlenih, ključni su uzrok siromaštva djece, kao i kod jednoroditeljskih obitelji, tako i u obiteljima s više djece.

³² Šućur, Z., Siromaštvo i socijalni transferi u Hrvatskoj, Hrčak Portal Hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, Vol. 29 No. 1., 2005., str. 10., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/5712>, (pristupljeno: 19.2.2019.)

³³ Krčmar, B., Problematika jednoroditeljskih obitelji u suvremenom društvu, str.3., Dostupno na: <http://www.pedagogija.hr/ekvilibrij/pdf/problematika-jednoroditeljskih-obiljki-u-suvremenom-drustvu.pdf>, (pristupljeno: 19.2.2019.)

³⁴ Siromaštvo i dobrobit djece pretškolske dobi

³⁵ Lüticke, M. i Bojić, S., Razlozi siromaštva djece u bogatim zemljama, 2014., Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/razlozi-siroma%C5%A1tva-djece-u-bogatim-zemljama/a-18024067>, (pristupljeno: 20.2.2019.)

³⁶ Ajduković, M.; Matančević, J. i Rimac, I., op. cit., str.3., (pristupljeno: 21.2.2019.)

Tablica 4.2. Stopa rizika siromaštva prema tipu kućanstva

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Kućanstva s uzdržavanom djecom	20,1	18,9	18,6	17,9	17,9	18,1
Jedan roditelj s jednim ili više uzdržavane djece	37,8	31,7	29,6	33,1	34,0	37,2
Dvije odrasle osobe s jednim djetetom	15,4	15,7	14,2	15,3	16,5	15,7
Dvije odrasle osobe s dvoje djece	16,7	17,4	14,7	16,8	11,0	10,7
Dvije odrasle osobe s dvoje ili više djece	29,2	30,1	31,3	34,1	31,7	31,3
Dvije ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom	19,6	18,4	18,2	17,4	17,4	17,3
Tri ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom	19,6	16,4	17,4	13,9	16,9	17,5

Izvor: Vlastita izrada autora prema podacima Državni zavod za statistiku (2017.), [Online] Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Dostupno na: www.dzs.hr. Datum posjete: 21.02.2019.

Tablica 4.2. prikazuje stopu rizika od siromaštva prema tipu kućanstava s uzdržavanom djecom. U 2012. godini 20,1% kućanstava s uzdržavanom djecom imale su rizik od siromaštva, a kroz godine taj broj polagano pada i u 2017. rizik od siromaštva imalo je 18,1% kućanstava s uzdržavanom djecom. Veliki rizik od

siromaštva imaju jednoroditeljske obitelji (kao što je već gore navedeno) s jednim ili više uzdržavane djece, a stopi rizika od siromaštva, za taj tip obitelji, u 2012. bila je 37,8% što je ujedno i najveći postotak u posljednjih šest godina. Iz tablice se može vidjeti da kod jednoroditeljskih obitelji stopa rizika od siromaštva svake godine varira, a u 2014. pala je na 29,6%, no u 2017. ponovo je skočila na 37,2%. Manji rizik od siromaštva imaju obitelji s dvije odrasle osobe s jednim djetetom, a najniža stopa za taj tip obitelji bila je u 2014. kada je bilo izloženo siromaštvu 14,2% kućanstava. Prema zadnjim podacima (2017.godini) 15,7% obitelji s dvije odrasle osobe i jednim djetetom bile su izložene siromaštvu. Najmanje su riziku od siromaštva izložene obitelji s dvije odrasle osobe koje imaju dvoje djece. Iz tablice se može vidjeti, da tijekom godina, stopa rizika od siromaštva za taj tip obitelji se smanjuje, a u 2017. je riziku od siromaštva za taj tip obitelji bilo izloženo samo 10,7% kućanstava. Većem riziku od siromaštva (kao i jednoroditeljske obitelji), izložene su obitelji s dvije odrasle osobe koje imaju dvoje ili više djece te taj postotak svake godine raste. Prema zadnjoj godini u tablici 31,1% kućanstava s dvije odrasle osobe i dvoje ili više djece bio je izložen riziku od siromaštva. Osim obitelji s jednim djetetom i obitelji s dvoje djece, manjem riziku od siromaštva izložene su obitelji s dvije ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom i tri ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom. Stope rizike od siromaštva za kućanstva s dvije ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom i tri ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom kreću se oko 17,5% u 2017. godini.

Djeca koja odrastaju u siromašnim kućanstvima, nalaze se u nepovoljnoj situaciji. Teško, pa čak i nemoguće, je odgojiti sretno dijete ispod određene razine za preživljavanje. Za djetetovu sreću potrebno je malo, no bez zdrave hrane, tople odjeće i sigurnog mjesta za život, teško da će dijete biti sretno. Iako djeca nisu u mogućnosti birati u kakvim okolnostima će odrastati, važan faktor životne uspješnosti svake odrasle osobe je kvalitetno obiteljsko okruženje u djetinjstvu.

4.3. Školski uspjeh djece siromašnih obitelji

„Negativni ishodi djece u obiteljima koje doživljavaju ekonomske teškoće vezani su uz cjelokupni dječji razvoj: tjelesne i zdravstvene teškoće, zastoje u kognitivnom, socijalnom i emocionalnom razvoju, kao i obrazovne teškoće, što sveukupno negativno djeluje na život djece i njihovo samostalno funkcioniranje u budućnosti, a time i negativno na društvo u cjelini.“³⁷

Djeca koja žive u siromaštvu izložena su još jednom, a možda i najvažnijem riziku za njihov život, a to je rizik od obrazovanja. „U svim zemljama siromaštvo predstavlja kronični stres za djecu i obitelji koji mogu ometati uspješno prilagođavanje razvojnim zadacima, uključujući i školska postignuća.“³⁸ „Neki od čimbenika vezanih uz siromaštvo koji mogu dovesti dijete u rizik za akademski neuspjeh su: vrlo mladi, samohrani ili niskoobrazovani roditelji, nezaposlenost, zlostavljanje, zanemarivanje, zloupotreba stvari, opasna susjedstva, beskućništvo, mobilnost, izloženost neadekvatnim ili neprikladnim obrazovnim iskustvima.“³⁹ Na školski uspjeh djece, negativno utječe odrastanje u materijalno nepovoljnim uvjetima. Roditelji koji su izloženi siromaštvu, nisu u mogućnosti djeci osigurati materijalne i nematerijalne potrebe, kao što su knjige, topli obrok, druženja s prijateljima, instrukcije, školske izlete, učenje jezika i ostalo. „U ranom uzrastu, zbog uvjeta u kojem žive (izloženost stresu, učestala obolijevanja, izloženost manjem fondu riječi), djeca počinju zaostajati u kognitivnom i socioemocionalnom razvoju. To za posljedicu ima lošiji školski uspjeh i još veće zaostajanje u odnosu na svoje vršnjake.“⁴⁰ Velika je vjerojatnost, da će djeca, zbog školskog neuspjeha, odustati ili željeti odustati od školovanja ili da će završiti neku lošiju školu te ostati neobrazovana i bez kvalifikacije. To ponovo dovodi do zatvorenog kruga siromaštva jer će se takva djeca teže zaposliti, odnosno biti nezaposlena, raditi za manje novaca ili raditi poslove na crno i prenijeti će siromaštvo na sljedeće generacije (svoju djecu).

³⁷ Rezo, I., „Uloga individualnih čimbenika u povezanosti ekonomskih teškoća i ishoda kod adolescenata“, *Hrčak portal Hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa*, Vol. 23 No. 2, 2016., str.2., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/172538>, (pristupljeno: 24.2.2019.)

³⁸ Engle L., P. i Black M., M., The Effect of Poverty on Child Development and Educational Outcomes, str.3., Dostupno na: <https://nyaspubs.onlinelibrary.wiley.com/toc/17496632/2008/1136/1>, (pristupljeno: 24.2.2019.)

³⁹ Engle L., P. i Black M., M., op.cit., str. 10., (pristupljeno; 24.2.2019.)

⁴⁰ Dimitrijević, S. i Stančić, S., op. cit., str. 18., (pristupljeno: 24.2.2019.)

Jedan od razloga zbog kojeg siromašna djeca nisu uspješna u školi je obiteljski stres. „Model obiteljskog stresa dovodi u vezu ekonomske teškoće i obiteljski stres, kroz uvećanje emocionalnih teškoća roditelja i ugrožavanje zdravog razvoja djece.“⁴¹ Siromašne obitelji koje imaju niske prihode upadaju u financijske probleme, dugove, nemogućnosti zadovoljavanja osnovnih životnih potreba zbog čega su izložene raznim emocionalnim stresovima koji dovode do roditeljskih sukoba, što utječe na kvalitetu njihova roditeljstva. Iz toga proizlaze promjene roditeljskog stila i odnosa, manjak roditeljske topline i povećane strogosti, zbog kojeg djeca imaju emocionalne teškoće i problematična ponašanja koja se odražava i na školski uspjeh djece. Prema tome školski neuspjeh i loše ponašanje siromašne djece pripisuje se niskoj ekonomskoj moći obitelji i gubitku zaposlenja. Drugi razlog neuspjeha siromašne djece u školi je nemogućnost roditelja da ulaže u svoje dijete. „Model obiteljske investicije je model prema kojem bolji obiteljski materijalni resursi te ljudski (znanje i vještine) i socijalni kapital (status, moć, veze) impliciraju više ulaganje u razvoj djece, a što se povezuje s pozitivnim razvojnim ishodima i njihovim boljim uspjehom.“⁴² Za razliku od dobrostojećih obitelji koje više ulažu u djecu i pružaju više topline i poštovanja, većina roditelja ne može priuštiti djetetu plaćanje različitih instrukcija i tečajeva, odlaske u razne školske kampove i poticajne sredine koje bi pozitivno utjecale na kognitivni razvoj, a samim time i na školski uspjeh.

4.3.1. Obiteljski čimbenici

„Obitelj kao primarni čimbenik socijalizacije određuje ukupni razvoj djeteta pa tako dijelom determinira i školsko postignuće.“⁴³ Na školski uspjeh djece izravno ili neizravno utječe siromaštvo i loši obiteljski materijalni uvjeti. „Iznos novaca koji roditelji troše na djecu i vrijeme koje provedu s njima u zajedničkim aktivnostima smatraju se ulaganjima koja imaju potencijal poboljšati kognitivne sposobnosti

⁴¹ Rezo, I., op. cit., str.4., (pristupljeno: 25.2.2019.)

⁴² Bilić, V., „Školski uspjeh djece i mladih koji odrastaju u siromaštvu i materijalno nepovoljnim uvjetima“, *Nova prisutnost : časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, Vol. XIV No. 1, 2016., str.4., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/154334>, (pristupljeno: 25.2.2019.)

⁴³ Šašić, Š.M. i Klarin, M., „Socioekonomske prilike obitelji i kvaliteta obiteljske interakcije kao prediktori školskog uspjeha srednjoškolaca u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji“, *Ljetopis socijalnog rada*, Vol. 18 No. 1, 2011., str.2., Dostupno na: www.hrcak.srce.hr, (pristupljeno: 26.2.2019.)

djece.“⁴⁴ Siromašni roditelji zbog lošeg materijalnog stanja, često ne mogu osigurati djeci osnovne životne potrebe, kao što su adekvatna hrana, stambeni prostor, mjesto za učenje, knjige za školu i ostale potrebne stvari koje mogu poboljšati školski uspjeh djece. Osim toga nemaju dovoljno primanja kako bi ulagali u svoju djecu tako da im omoguće odlazak na instrukcije, školske izlete, kampove i slično, a sve to izravno utječe na njihov školski uspjeh. S druge strane, roditelji su zbog nedostatka financijskih sredstava izloženi stalnom stresu koji dovodi do lošeg odnosa među roditeljima i odražava se na kvalitetu roditeljstva. U takvim obiteljima, roditelji pružaju djeci manje topline i brižnosti, neprimjerenog i grubog ponašanja, češća kažnjavanja, ali i zlostavljanja. Na uspjeh djece u školi utječe i roditeljska angažiranost prilikom pisanja domaćih zadaća i pomoći pri učenju, poticanja aktivnosti, ali i stavovi i očekivanja roditelja. Često su roditelji slabijeg imovinskog statusa lošije obrazovani te svojoj djeci, iako žele, ne mogu pomoći oko rješavanja zadaća i ostalih školskih obveza. Osim toga, „roditelji nižeg stupnja obrazovanja djeci pružaju i manje emocionalne podrške, a obično im ne prenose ni stavove i uvjerenja o važnosti školovanja.“⁴⁵ Mnoga istraživanja pokazuju da djeca roditelja nižeg stupnja obrazovanja imaju slabiji uspjeh u školi, a jedan od razloga je i to što su ti roditelji preopterećeni egzistencijalnim problemima i nemaju vremena voditi brigu i kontrolu o obrazovanju svoje djece. Na temelju ovoga može se primijetiti da je za školski uspjeh djece, osim obrazovanja roditelja, bitna angažiranost roditelja oko školskih zadataka, ulaganje u djecu (instrukcije, kampovi...), ali i vođenje djece kroz obrazovni proces.

4.3.3. Individualni čimbenici

Uvjeti u kojima djeca žive imaju važnu ulogu u postizanju školskog uspjeha jer utječu na njihov kognitivni razvoj (pažnju, inteligenciju, pamćenje). Siromašne obitelji često mijenjaju mjesta u kojima žive zbog toga što roditelji traže posao ili bježe od problema kao što su financijska odgovornost, nasilje u obitelji i slično. Djeca u tim obiteljima mogu tjedan dana živjeti u jednom gradu, dva dana u drugom gradu, a

⁴⁴ West, A., „Poverty and educational achievement: why do children from low-income families tend to do less well at school?“, *Benefits*, Vol. 15 No. 3, 2007., Dostupno na: www.researchgate.net, (pristupljeno: 26.2.2019.)

⁴⁵ Vesna, B., op.cit., str. 11., (pristupljeno: 26.2.2019.)

mogu završiti i na ulici. Česte selidbe za djecu nisu dobre jer utječu na njihovo obrazovanje, a njihov emocionalni, socijalni i kognitivni razvoj može biti porazan. Prilikom mijenjanja mjesta življenja, mijenjaju se i škole. „Prijelaz u novu školu postaje norma. Osim razlika u općoj školskoj populaciji zbog drugih aspekata njihovog siromaštva, mobilnost spaja poteškoće koje ta djeca imaju s prijateljstvom. Mogu se ponašati neprijateljski ili biti potpuno povučeni zbog prethodnih pokušaja da se sprijatelje.“⁴⁶ Djeca koja žive u siromaštvu teže se prilagođavaju i pronalaze prijatelje, postaju nezainteresirani za školu i dolaze bez bilježaka iz prethodne škole, a predavanja u novoj školi ne žele ili ne mogu pratiti. Osim toga učitelji također neće znati što ti učenici zapravo znaju i koliko su do sada naučili.

„Sugerira se da okruženje siromaštva ne potiče učenje i uspjeh, a značajno utječe na negativno samopoštovanje djece koje doslovno ubija motivaciju.“⁴⁷ Djeca u takvim situacijama i uvjetima imaju niže samopouzdanje i misle da nisu dovoljno pametna i da ne mogu uspjeti, što rezultira lošijim školskim uspjehom u odnosu na svoje vršnjake. „Učenici se zbog toga prestaju truditi, postavljaju si niže ciljeve, sami predviđaju niže ocjene prije nego završe zadatak, a češće su od svojih vršnjaka koji žive u takvim uvjetima demoralizirani. Uz to, djeca koja odrastaju u siromaštvu češće pokazuju neprimjerene emocionalne reakcije, manje empatije za tuđe probleme, što ometa njihove socijalne interakcije unutar razreda, a reflektira se i na njihove školske rezultate.“⁴⁸

⁴⁶ The Effects of Poverty on Teaching and Learning, The online teacher resource, str.3., Dostupno na: <http://www.teach-nology.com>, (pristupljeno: 27.2.2019.)

⁴⁷ Bilić, V., op.cit.,str.9. (pristupljeno: 27.2.2019.)

⁴⁸ Bilić, V., op.cit., str.10. (pristupljeno: 27.2.2019.)

5. Siromaštvo djece iz perspektive stručnjaka, roditelja i djece

Djeca koja žive u siromaštvu zaklinuta su u mnogim stvarima i odrastaju u lošijim uvjetima nego njihovi vršnjaci, a o tome se najviše može saznati iz njihove perspektive, kao i iz perspektive roditelja i stručnjaka. „Problem siromaštva djece danas je neizbježna tema koja zaokuplja stručnu i znanstvenu javnost i kao globalni i kao lokalni problem.“⁴⁹ Problem dječjeg siromaštva naglasila je ekonomska kriza koja je pogodila i Hrvatsku te negativno utjecala na dobrobit i socijalnu sigurnost djece u ranjivim životnim okolnostima.

5.1. Siromaštvo djece iz perspektive stručnjaka

Stručnjaci negativne učinke krize vide i u rastućim zdravstvenim, mentalnim i emocionalnim poteškoćama roditelja. Roditelji koji ne mogu pronaći posao često su opterećeni i izloženi stresu što dovodi do depresije, tuge, bijesa, osjećaja beskorisnosti te sve to narušava njihovo mentalno i emocionalno zdravlje. Postoje svakakva iskustva, primjerice „da dio roditelja ne zna, pa čak ni ne dođe po popis knjiga ili su išli u Narodne novine pa su im se onda oni narugali pa su se okrenuli i nisu naručili knjige, i danas imamo dio djece koji nema udžbenike. Takvo psihičko raspoloženje roditelja dovodi do zanemarivanja ili/ugrožavanja nekih značajnih potreba djece.“⁵⁰ Osim zdravstvenih problema roditelja, stručnjaci ističu i obiteljske probleme siromašnih obitelji koje su često popraćene nasiljem i sukobljavanje roditelja što ima posljedice za djecu jer odrastaju u stresu, nervozu, vikanju, svađi, odnosno verbalnom i fizičkom nasilju. „Što se tiče specifičnog učinka krize i siromaštva na dobrobit djece, stručnjaci ističu »nepovoljne obrazovne mogućnosti« i »probleme u ponašanju i doživljavanju djece«.“⁵¹ Problemi u obrazovanju siromašne djece javljaju se zbog toga što neki roditelji ne mogu djetetu priuštiti osnovni materijal za školu (knjige, pernice, torbe...), nemaju mogućnosti odlaska na školske izlete,

⁴⁹ Kletečki Radović, M., Vejmelka L. i Družić Ljubotina, O., „Učinak siromaštva na dobrobit i kvalitetu života obitelji iz perspektive djece“, *Hrčak –portal Hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa*, Vol. 24 No. 2, 2017., str.2., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/192737>, (pristupljeno: 27.2.2019.)

⁵⁰ loc. cit.

⁵¹ loc. cit.

isključena su iz vršnjačkih grupa zbog slabijeg ekonomskog statusa, a ponekad su isključeni zbog lošeg i agresivnog ponašanja. Osim toga takva djeca većinom upadaju u neprilike i loša društva, počinju pušiti, alkoholizirati i drogirati se, a djevojčice brzo ostaju trudne. „Ključno sredstvo koje pojedincima može pomoći da se oslobode siromaštva jest obrazovanje, stoga pravobraniteljica za djecu navodi da je važno u vrtiće uključivati što više djece iz siromašnih obitelji, pružiti obiteljima u opasnosti od siromaštva dodatnu novčanu pomoć.“⁵² Zatvoreni krug siromaštva može se jedino riješiti obrazovanjem i prema tome više pažnje bi se trebalo posvetiti djeci iz siromašnih obitelji kako i ona ne bi prenijela svoje siromaštvo na buduće generacije. „Stručnjaci, temeljem svog neposrednog iskustva, navode da se materijalna deprivacija i siromaštvo nepovoljno odražavaju na različite aspekte života obitelji i dobrobit djece – od ugroženosti osnovnih egzistencijalnih, preko narušenih obiteljskih odnosa, do negativnih učinaka na obrazovanje i obrazovne ishode, uključujući rizik ranog napuštanja srednjoškolskog obrazovanja i problema u ponašanju i narušenog mentalnog zdravlja djece.“⁵³

5.2. Siromaštvo djece iz perspektive roditelja

Probleme koji roditelji ističu kao posljedice ekonomske krize su: zapošljavanje, podmirenje specifičnih potreba za djecu, narušene obiteljske odnose, zdravlje. Većina roditelja susreće se s problemom nemogućnosti zapošljavanja, a česti razlog tome je neobrazovanje i starosna dob. Zbog toga često nisu u mogućnosti djeci priuštiti osnovne specifične potrebe, odnosno podmirenja troškova obrazovanja. Primjeri roditelja koji ne mogu priuštiti djetetu osnovne potrebe: „Moj bi i sad trebao na maturalac, ali ne može; Njegovi u razredu imaju onaj iPhone u vrijednosti 8-9 tisuća kuna, a on nema ni džeparac...“⁵⁴ Osim troškova obrazovanja, jedna od glavnih osnovnih potreba koje roditelji ne mogu priuštiti svojem djetetu je hrana. Primjer majke sedmero djece: „Jedemo pretežno kuhano, krumpira, graha...nekad

⁵² Brajša-Žganec, A., Brkljačić, T., Franc, R., Merkaš, M., Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj, UNICEF, Ured za Hrvatsku, Zagreb, 2011., str.63., Dostupno na: www.unicef.hr, (pristupljeno:28.2.2019.)

⁵³ Ajduković, M.; Matančević, J. i Rimac, I., op.cit.,str.22., (pristupljeno: 28.2.2019.)

⁵⁴ Družić Ljubotina, O., Sabolić, T. i Kletečki Radović, M., op.cit., str.12., (pristupljeno: 28.2.2019.)

nema ničega u kući, djeca suhog kruha jedu...⁵⁵ Odgovarajuća i primjerena obuća i odjeća također spadaju u zadovoljavanje osnovnih životnih potreba djece, pa tako neki roditelji moraju odlaziti u second hand shop ili u drugu državu (Bosna). Primjerice: „Moj sin...da mu je obući se kao svi ostali prijatelji...odem u Bosnu i kupim patike za 30 kn na pijaci. Nosi ih cijele godine...zimi stavimo vrećice u njih da ne promoče...“⁵⁶ Još jedna od zapreka u pronalasku posla je narušeno zdravlje. „Roditelji ističu probleme povezanim sa zdravljem, npr.: „Radila sam.. bila sam na bolovanju, onda mi je dao otkaz.“⁵⁷

Roditelji siromašnih obitelji ukazuju na mnoge probleme od zdravlja, nemogućnosti podmirenja osnovnih potreba za djecu, pa sve do zaposlenja, a većina njih izlazak iz siromaštva u Hrvatskoj vidi u odlasku u inozemstvo.

5.3. Siromaštvo djece iz perspektive djece

Život u neimaštini i lošim materijalnim uvjetima ostavlja posljedice na svako živo biće, ali najviše pogađa djecu koja mogu imati dugotrajne ili trajne posljedice tijekom svog života. Na rast i razvoj djeteta, odnosno na dobrobit djeteta, mogu utjecati čak i kratkotrajna razdoblja materijalne deprivacije. „Djeca uz pojam siromaštva često vežu nedostatak novaca i nemogućnost da se novac zaradi, zbog čega obitelji nisu u mogućnosti osigurati osnovne stvari za život.“⁵⁸ Jedna od osnovnih stvari za život odraslih pa tako i djece je hrana koja utječe na razvoj djeteta. „Djeca koja odrastaju u siromaštvu jedu hranu nižih prehrambenih vrijednosti. Loša prehrana nepovoljno utječe na rad dječjeg mozga.“⁵⁹ Djeca uz pojam siromaštvo vežu nedostatak hrane, odnosno svjesni su da roditelji slabijeg ekonomskog statusa ne mogu svaki dan osigurati dovoljnu količinu hrane. Primjerice: „...hrana, neko vrijeme nismo imali uopće, ono ništa, baš ništa, za kupiti, tako je bilo i kod bake i djeda... meni je to bilo najgore... jedan od najgorih perioda za mene...“ ili „...ima one

⁵⁵ Šućur, Z.; Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., op.cit., str. 86., (pristupljeno:28.2.2019.)

⁵⁶ Šućur, Z.; Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., op.cit., str. 88., (pristupljeno: 28.2.2019.)

⁵⁷ Družić Ljubotina, O., Sabolić, T. i Kletečki Radović, M., op.cit., str.12., (pristupljeno: 28.2.2019.)

⁵⁸ Dimitrijević, S. i Stančić, S., op.cit., str. 34., (pristupljeno: 28.2.2019.)

⁵⁹ Korak po korak, op.cit., str.6., (pristupljeno: 25.2.2019.)

djece koja nemaju za jest, ja to znam i vidim nekad.“⁶⁰ Osim hrane, djeca su svjesna da im njihovi roditelji nisu u mogućnosti priuštiti novu odjeću (osim u rijetkim situacijama) te da moraju nositi staru ili odjeću iz druge ruke. Primjerice: „...a odjeća stara... tu i tamo se nađe nešto novo, ako kupe, ali to rijetko, to po popustima traže.“⁶¹ Siromašna djeca znaju i vide da se njihovi roditelji ponekad odreknu neki stvari, osobito hrane i ostanu gladi, kako bi njihova djeca bar taj dan nešto pojela. Pojedina djeca kako bi pomogla roditeljima i kako bi nastaviti daljnje školovanje prisiljena su na dječji rad, iako je to zakonom zabranjeno. Prema Zakonu o radu: „Osoba mlađa od petnaest godina ili osoba s petnaest i starija od petnaest, a mlađa od osamnaest godina koja pohađa obvezno osnovno obrazovanje, ne smije se zaposliti.“⁶² Primjerice: “Djevojčica iz mog razreda je od šestog razreda radila, prodavala na pijaci, da bi zaradila.”⁶³ Takva djeca teže savladavaju i prate nastavno gradivo i nisu u mogućnosti učiti jer su premorena. Što se obrazovanja tiče, djeca su istaknula da profesori gledaju iz koje obitelji potječu pa na temelju toga ocjenjuju djecu. Primjerice: “Nastavnici gledaju socijalni status kod učenika, da li je iz bolje porodice, kako je obučen, pa tako daju ocjene.”⁶⁴ „Ponekad odgojno-obrazovni djelatnici neka ponašanja tipična za djecu koja žive u siromaštvu doživljavaju kao da se radi o osobinama te djece, zaboravljajući da su ta ponašanja u pravilu rezultat siromaštva i da ukazuju na uvjete u kojima dijete živi.“⁶⁵

Iz ovoga se može zaključiti kako su djeca itekako svjesna siromaštva, odnosno ekonomskog stanja svojih roditelja, prepoznaju probleme koje donosi siromaštvo kako u kući tako i izvan nje.

⁶⁰ Kletečki Radović, M., Vejmelka L. i Družić Ljubotina, O., op.cit., str. 12., (pristupljeno: 1.3.2019.)

⁶¹ loc. cit.

⁶² Narodne novine, Zakon o radu, 2009.,str.8.,Dostupno na: <https://www.nn.hr/>,(pristupljeno: 1.3.2019.)

⁶³ Dimitrijević, S. i Stančić, S., op.cit., str. 37., (pristupljeno: 1.3.2019.)

⁶⁴ ibidem, str. 42.

⁶⁵ Korak po korak, op.cit., str.12., (pristupljeno: 1.3.2019.)

6. Uzroci i posljedice dječjeg siromaštva

Siromaštvo je složena pojava uzrokovana različitim čimbenicima koji zajedno djeluju i rezultiraju nedovoljnim resursima. U posljednjih nekoliko godina, porast dječjeg siromaštva, koje je prouzročila ekonomska i financijska kriza, postaje jedan od problema koji se nastoji riješiti, no prije toga potrebno je proučiti što zapravo uzrokuje i koje su posljedice dječjeg siromaštva.

6.1. Uzroci dječjeg siromaštva

„Najčešći uzroci siromaštva su nedovoljnost i/ili nestabilnost prihoda, gubitak ili nemogućnost zaposlenja, neobrazovanost, odnosno niska razina obrazovanja, porast životnih troškova, a u posljednje vrijeme siromaštvu je u značajnoj mjeri doprinosila i doprinosi i ekonomska kriza od 2008. godine koja je pogodila sve zemlje u svijetu.“⁶⁶ Dječje siromaštvo uzrokovano je i strukturom porodice, odnosno ovisi živi li dijete u jednoroditeljskoj obitelji, dvoroditeljskoj ili obitelji s više djece. Većem riziku od siromaštva izložena su djeca koja žive u jednoroditeljskim obiteljima. Ti roditelji često imaju samo pola radnog vremena, a u nekim situacijama uopće ne mogu raditi što dovodi do manje novaca nego što im je potrebno. Gubitak posla za jednoroditeljsku obitelj znači gubitak jedine plaće, što dovodi do siromaštva. Kod jednoroditeljskih obitelji često su majke voditelj kućanstava i uz njih se veže pojam „feminizacije siromaštva – žene općenito imaju veću vjerojatnost od muškaraca da postanu siromašne u većini razvijenih zemalja. Uz feminizaciju siromaštva, primjećuje se i tendencija infantilizacije siromaštva, tj. porasta broja siromašne djece.“⁶⁷ Osim jednoroditeljskih obitelji, većem riziku od siromaštva izložene su obitelji s troje i više djece. „Braća i sestre obogaćuju život djece - ali istodobno povećavaju rizik od siromaštva za obitelj. Potreba za stambenim prostorom, odjećom, hranom i školskom opremom se povećava svakim sljedećim djetetom.“⁶⁸ „Model

⁶⁶ Bubić, S., Siromaštvo djece – uzroci i sredstva za njegovo smanjenje, International Burch University, ISSN 2303-6052, 2015., str. 15, Dostupno na: <http://eprints.ibu.edu.ba/id/eprint/2986>, (pristupljeno: 2.3.2019.)

⁶⁷ Krčmar, B., op.cit., str.3., (pristupljeno:2.3.2019.)

⁶⁸ Lütticke, M. i Bojić, S., op.citm., str.2. (pristupljeno: 2.3.2019.)

obitelji s jednim hraniteljem više se ne čini dovoljnim da zaštiti obitelj od siromaštva. Zaposlenost majki smanjuje siromaštvo djece.⁶⁹ Struktura obitelji nije jedini uzrok siromaštva, već se uz strukturu obitelji kao uzrok siromaštva djece veže niža razina obrazovanja roditelja i nezaposlenost jednog ili oba roditelja. Prema tome jedan od uzročnika siromaštva djece je i radni status roditelja. Većina nezaposlenih roditelja nije u mogućnosti priuštiti djetetu osnovne životne potrebe. „Uz radni status roditelja i ostalih članova obitelji u kućanstvu, jedan od važnih uzročnika siromaštva djece je i stupanj obrazovanja roditelja.“⁷⁰ Najvećem riziku od siromaštva izložena su djeca koja žive u kućanstvima u kojima roditelji imaju najniži stupanj obrazovanja. Jedan od uzroka siromaštva roditelja je nedostatak odgovarajućih znanja i sposobnosti koja se traže na tržištu rada. „Pretpostavimo da siromašni ljudi ne mogu dobiti poslove koje omogućuje dobra izobrazba i osposobljavanje zbog diskriminacije ili zato što takvi poslovi ne postoje u njihovom susjedstvu“.⁷¹ Većinom ti roditelji zbog svog obrazovanja ne mogu pronaći stalan posao, što dovodi do nezaposlenosti, loše plaćenih poslova ili rada na „crno“.

„lako su nezaposlenost i slaba razina obrazovanja glavni uzroci siromaštva, zaposlenje danas više nije sigurna brana protiv egzistencijalnih nedaća, pa siromaštvo pogađa i one koji stalno rade ali slabo zarađuju.“⁷² Uzroci siromaštva možda i jesu nezaposlenost, neobrazovanost roditelja itd., ali sve se svodi na samo jedan glavni i ključni uzrok, a to je nedostatak novaca.

⁶⁹ Lecerf, M., Child poverty in the European Union –The crisis and its aftermath, European Union, 2016., str. 4., Dostupno na: <http://www.europarl.europa.eu>, (pristupljeno: 2.3.2019.)

⁷⁰ Stubbs, P., Ledić, M., Rubil, I. i Zrinščak, S., op.cit., str.22., (pristupljeno: 2.3.2019.)

⁷¹ Bejaković, P., Borba protiv siromaštva u svijetu i u Hrvatskoj, Hrčak – portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, Vol. 10 No. 6 (56), 2001., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/19903>, (pristupljeno:2.3.2019.)

⁷² Šučur, Z., Siromaštvo: Teorije, koncepti i pokazatelji, Hrčak – portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, Vol. 52 No. 11-12, 2001., str.1., Dostupno na : <https://hrcak.srce.hr/28792>, (pristupljeno: 2.3.2019.)

6.2. Posljedice dječjeg siromaštva

Siromaštvo na djecu kao najranjiviju skupinu ostavlja značajnije i dugotrajnije posljedice nego na odrasle, zbog njihove životne dobi i ovisnosti o roditeljima. Za razliku od odraslih, djeca siromaštvo proživljavaju na drugačiji način, a osim što su utjecaji siromaštva štetni za djecu oni su i ireverzibilni. Djeca koja odrastaju u siromaštvu izložena su riziku da ostanu trajno u nepovoljnom položaju i svoje siromaštvo prenesu na buduće generacije, odnosno svoju djecu. „Dulje razdoblje provedeno u siromaštvu uzrokuje znatnije negativne posljedice za budući razvoj djeteta, ali i razvoj te osobe u kasnijem razdoblju života.“⁷³ U ranom djetinjstvu, siromaštvo će na dijete ostaviti trajne i neizbrisive posljedice na obrazovanje, zdravlje, ali i na sveukupan razvoj djeteta.

Posljedice dječjeg siromaštva mogu se grupirati u četiri kategorije, a to su:

- zdravstvene i tjelesne
- kognitivne i obrazovne
- socijalne i emocionalne i
- ekonomske.⁷⁴

Posljedice siromaštva na djecu ovise o dobnoj skupini djece, te se može promatrati u ranom i kasnom djetinjstvu. Smatra se da siromaštvo u ranom djetinjstvu ostavlja na djecu dugotrajne posljedice za cijeli život, jer djeca rođena u lošijim životnim uvjetima počinju zaostajati u kognitivnom i socioemocionalnom razvoju u odnosu na svoje vršnjake. „S obzirom na to da siromaštvo tijekom djetinjstva može prouzročiti značajna kognitivna i tjelesna oštećenja, nepovoljna situacija siromašne djece održava se i kasnije tijekom života, što pridonosi održanju i intergeneracijskom prenošenju siromaštva.“⁷⁵ Većina djeca će zbog života provedenog u siromaštvu i nemogućnosti kvalitetnog obrazovanja u odrasloj dobi imati negativne posljedice koje se odnose na zapošljavanje.

⁷³ Ledić, M., Dohodovno i multidimenzionalno siromaštvo djece u Hrvatskoj, Hrčak – portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, Vol. 26 No. 2 (141), 2018., str.12., Dostupno na: <https://doi.org/10.15179/pkiep.26.2.1>, (pristupljeno: 3.3.2019.)

⁷⁴ Šućur, Z.; Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., op.cit., str.8.,(pristupljeno: 3.3.2019.)

⁷⁵ loc. cit.

6.2.1. Zdravstvene i tjelesne posljedice

Život u siromaštvu roditeljima onemogućuje zadovoljavanje osnovnih životnih potreba kao što su hrana, odjeća, stanovanje, što negativno utječe na zdravlje djeteta. Siromaštvo ima negativne posljedice na zdravlje djeteta i prije njegova rođena, odnosno već u trudnoći. Siromašne majke zbog neimaštine nemaju mogućnost hraniti se s adekvatnom prehranom; izložene bolesti i stresu što negativno utječe na plod. „Kao posljedica siromaštva u trudnoći javlja se povećana prenatalna smrtnost i smrtnost novorođenčadi, ali i veća smrtnost tijekom djetinjstva i adolescencije; veća vjerojatnost da se rodi nedonošče; usporen rast i kognitivni razvoj; sklonost infekcijama, anemiji i neuhranjenosti, astmi, bolovima u srednjem uhu, zubobolji i gubitku vida.“⁷⁶ Siromaštvo može utjecati na fizički razvoj i zdravstveno stanje djeteta zbog toga što se takva djeca hrane nekvalitetnom prehranom, a imaju i mogućnost iskusiti nedostatak hrane. Zbog lošije ishrane neka djeca mogu biti pothranjena, no neka mogu biti pretila zbog konzumiranja svakodnevno istih namirnica. Svako dijete trebalo bi na dan imati barem tri obroka dnevno kako bi se moglo pravilno psihički i fizički razvijati. Možemo razlikovati dva načina na koje siromaštvo utječe na zdravlje djece, a to je neadekvatna i nedovoljna prehrana te loši stambeni uvjeti u kojima su djeca izložena različitim rizičnim čimbenicima. Djeca zbog lošijih stambenih uvjeta obolijevaju od „trovanja olovom (stare zgrade ličene bojama koje su sadržavale i do 50% olova, olovne vodovodne cijevi), češće obolijevaju i umiru od respiratornih bolesti, proljeva, te češće stradavaju od ozljeda i trovanja.“⁷⁷ Siromašnoj djeci zbog čestih obolijevanja potrebna je i bolja zdravstvena skrb, no ona im je u većini slučajeva teže dostupna. Važno je napomenuti da lošiji zdravstveni uvjeti u ranom djetinjstvu stvaraju negativne posljedice na kognitivni, emocionalni, jezični i drugi razvoj i u kasnijoj fazi života.

6.2.2. Kognitivne i obrazovne posljedice

⁷⁶Dimitrijević, S. i Stančić, S., op.cit., str.20., (pristupljeno: 4.3.2019.)

⁷⁷Jovančević, M., O važnosti ranog odnosa dojenče - roditelj. U: M. Ajduković i T. Radočaj (ur.) *Pravo djeteta na život u obitelji*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2008., str.34., Dostupno na: www.unicef.hr, (pristupljeno: 4.3.2019.)

„Ulazak u siromaštvo u ranoj fazi života ima značajne negativne posljedice za postignuća djece u zrelijim godinama života. Rana iskustva djece te uvjeti u kućanstvu u kojem su ona odrastala znatno utječu na ishode obrazovanja u kasnijoj fazi života.“⁷⁸

Usvajanje jezičnih znanja te vještina čitanja i pisanja, jedno je od najvažnijih postignuća u ranom djetinjstvu. Djeca iz siromašnih obitelji često kod kuće nemaju slikovnica ili sadržaja kojima bi razvili ta važna postignuća pa nije rijetko da baš djeca iz takvih sredina zaostaju u razvoju jezičnih sposobnosti. „Rječnik kojim se dijete služi dio je alata koji mozak koristi za učenje, pamćenje i mišljenje. Riječi pomažu djeci u razumijevanju, prikazivanju i manipuliranju informacijama.“⁷⁹ Također, siromašna djeca često zaostaju u kognitivnom i emocionalnom razvoju što za posljedicu ima lošiji školski uspjeh. „Loš školski uspjeh djece iz siromašnih obitelji i zajednica posljedica je okolnosti u kojima odrastaju, a ne njihovih stvarnih kognitivnih sposobnosti.“⁸⁰ Za razliku od djece iz srednje i više klase, siromašna djeca imaju više poteškoća prilikom učenja, postižu lošije rezultate na testovima, imaju šanse ponavljati razred i zbog svog ponašanja biti izbačena iz škole. Jedan od razloga zbog kojeg dolazi do lošijeg školskog uspjeha siromašne djece je to što su roditelji nižeg obrazovnog statusa i „djeca odrastaju u kućanskoj okolini koja je za njih manje intelektualno poticajna (nedostatak edukativnih materijala i igračaka u kućanstvu, slabija uključenost roditelja u djetetovu igru i aktivnosti).“⁸¹ Osim nižeg obrazovanja roditelja, djeca su izložena i različitim obiteljskim i školskim stresovima (vršnjačko nasilje, društvena isključenost...) koji isto imaju za posljedicu lošiji školski uspjeh.

Može se zaključiti da na kognitivni razvoj i obrazovna postignuća djece ne utječe samo dohodak kućanstava, već i nepovoljne karakteristike roditelja ili okoline.

⁷⁸ Ledić, M., op.cit., str. 8., (pristupljeno: 4.3.2019.)

⁷⁹ Korak po korak, op.cit.,str.9. (pristupljeno:4.3.2019.)

⁸⁰ ibidem, str. 11.

⁸¹ Dimitrijević, S. i Stančić, S., op.cit., str.20., (pristupljeno: 4.3.2019.)

6.2.3. Socijalne i emocionalne posljedice

Odrastanje u siromaštvu utječe na socijalni i emocionalni razvoj djeteta. Jedan od načina na koji siromaštvo negativno utječe na socijalni i emocionalni razvoj djece je kroz njihove obitelji. Najveći utjecaj na socijalni i emocionalni razvoj djeteta u siromašnim obiteljima ima majka. Istraživanja su pokazala da „razina obrazovanja majke, dohodak kućanstva i depresivni simptomi imaju izravne, trajne posljedice na socijalnu kompetenciju njezina djeteta u ranom djetinjstvu.“⁸² Interakcija roditelja s djecom najvažnija je u ranom djetinjstvu, zbog toga što se emocionalni i socijalni kapaciteti djeteta najbrže razvijaju. Dijete koje odrasta u obitelji čija su primanja ispod granice siromaštva, često je izloženo obiteljskim stresovima, zlostavljanju, zanemarivanju te ima veći rizik da će iskazati emocionalne probleme ili probleme u ponašanju (agresivnost, neposlušnost, impulzivnost...).

Postoje dvije grupe emocionalnih ishoda, a to su: „internalizirani i eksternalizirani ishodi.“⁸³ „Ishodi usmjereni izvan sebe, odnosno eksternalizirano ponašanje odnosi se na agresivno ponašanje, sukobe s drugima, nemogućnost samokontrole (koja se često veže uz socijalno neprihvatljiva ponašanja, kao što je ovisnost itd.) i ishodi usmjereni na sebe, tzv. internalizirano ponašanje, kao što su anksioznost, socijalno povlačenje i depresija.“⁸⁴

Kako bi eliminirali bilo koju od ove dvije grupe posljedica, potrebno je raditi na razvijanju stabilnih obitelji u kojima se ne mijenja mjesto prebivališta i obiteljska struktura i u kojima je povoljno obiteljsko i izvanobiteljsko okruženje.

⁸² Abby C. W., Ross A. T., How Poverty and Depression Impact a Child's Social and Emotional Competence, Volume 1, Number 10, Dostupno na: https://poverty.ucdavis.edu/sites/main/files/file-attachments/policy_brief_thompson_risk_print.pdf, (Pristupljeno: 5.3.2019.)

⁸³ Brooks-Gunn, J., & Duncan, G. J., The effects of poverty on children, *The Future of Children*, 7(2), 1997., str. 62., Dostupno na: www.researchgate.net, (pristupljeno: 5.3.2019.)

⁸⁴ Dimitrijević, S. i Stančić, S., op.cit., str. 21., (pristupljeno: 5.3.2019.)

6.2.4. Ekonomske posljedice

Djeca koja odrastaju u siromaštvu, osim trajnih posljedica na zdravlje, obrazovanje i cjelokupan razvoj, imat će negativne ekonomske posljedice u odrasloj dobi. „Za one koji su živjeli u dugotrajnom siromaštvu kao djeca veća je vjerojatnost da će biti siromašni i kao odrasli ljudi.“⁸⁵ Postavlja se pitanje, kako siromaštvo u dječjoj dobi ima negativne ekonomske posljedice u odrasloj dobi? Kao prvo, dijete koje je odraslo u siromaštvu bilo je izloženo različitim bolestima (pothranjenosti, anemiji...), ali i lošijoj zdravstvenoj skrbi što negativno utječe na njegov kognitivni, emocionalni i drugi razvoj. Drugo, kognitivni i emocionalni razvoj djeteta bitan je za školski uspjeh i daljnjem obrazovanju. Prema tome, lošiji životni uvjeti, zdravstveni problemi koji utječu na kognitivni i obrazovni razvoj djeteta dovode do toga da većina siromašne djece ne završe ili završe lošije škole te u budućnosti imaju probleme sa zapošljavanjem ili nezaposlenošću. „Djeca iz obitelji čiji je dohodak u vrijeme ranog djetinjstva bio ispod linije siromaštva imaju, u odnosu na svoje vršnjake čije porodice imaju viša primanja, u prosjeku dvije godine manje završenog obrazovanja, odrade 25% manje radnih sati i zarađuju 50% manje.“⁸⁶ Djeca odrasla u siromaštvu sklona su devijantnom ponašanju, zbog toga što na taj, iako krivi, način žele poboljšati svoj način života i položaj među vršnjacima. Također, „korisnici su programa socijalne pomoći, dvostruko češće izjavljuju da im je zdravstveno stanje loše ili im je razina psihološkog stresa viša dok djevojke znatno češće završavaju na socijalnoj pomoći i imaju pet puta veću vjerojatnost da će roditi dijete izvan braka do 21. godine.“⁸⁷ Važno je napomenuti da neobrazovanje roditelja (koje često rezultira nezaposlenošću) također doprinosi ekonomskoj situaciji tijekom kasnijeg djetinjstva. Djeca i mladi uz obrazovanje odlaze raditi kako bi financijski mogli pomoći roditeljima. „Siromaštvo u djetinjstvu igra ključnu ulogu i siromašni mladi možda preuzimaju uloge odraslih prerano za razliku od mladih s visokim primanjima kojima se može pružiti potpora tijekom dugog razdoblja nakon njihovog 18. rođendana.“⁸⁸

⁸⁵Šućur, Z., Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., op.cit., str.10., (pristupljeno:5.3.2019.)

⁸⁶ Dimitrijević, S. i Stančić, S., op.cit., str.22., (pristupljeno: 5.3.2019.)

⁸⁷Šućur, Z., Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., op.cit., str.10., (pristupljeno:5.3.2019.)

⁸⁸Kendig, S. M., Mattingly, M. J., Bianchi, S. M., Childhood poverty and the transition to adulthood, *Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 63(2), str.1., Dostupno na: www.ncbi.nlm.nih.gov, (pristupljeno: 5.3.2019.)

7. Smanjenje dječjeg siromaštva

Odrastanje u siromaštvu djeci pada mnogo teže nego odraslima i negativno utječe na njihov razvoj, ali i razvoj te osobe u odrasloj dobi. „Posljedice siromaštva koje se doživi u djetinjstvu obično se produlje na cijeli život i prenose s jedne na drugu generaciju.“⁸⁹ Djevojke koje odrastaju u siromaštvu većinom su pothranjene i postaju pothranjene majke koje rađaju djecu s nižom tjelesnom težinom. Zbog nedostatka obrazovanosti i zaposlenosti, nemogućnosti pribavljanja hrane i ostalih osnovnih potrepština, njihova djeca imaju mogućnost postati sljedeća generacija siromašnih. Kako bi se spriječio začarani krug siromaštva, potrebno je poduzeti neke promjene već u najranijoj dobi siromaštva djece. „Prema riječima Jamesa P. Granta, bivšeg izvršnog direktora UNICEF-a, „Djeca i žene mogu biti naš Trojanski konj napada na tvrđavu siromaštva.“⁹⁰

„Siromaštvo djece ne treba promatrati kao problem socijalne politike već i kao problem kršenja ljudskih prava.“⁹¹ Svjetski dan borbe protiv siromaštva obilježava se 17. listopada, a proglasila ga je Glavna skupština Ujedinjenih naroda 1993. godine. „Siromaštvo djece je evidentan problem s kojim se Hrvatska susreće, a stručnjaci upozoravaju kako su sustavi socijalne skrbi i obrazovanja puni prepreka koje sputavaju njegovo suzbijanje.“⁹² Prema podacima Hrvatskog zavoda za statistiku, Hrvatska je 2012. godine imala 34,8% siromašne djece u dobi od 0-17 godina. „Gospodarska kriza i porast stope siromaštva djece u čitavoj Europi dovela je do izazova suočavanja i borbe protiv dječjeg siromaštva.“⁹³ Pristupanjem Hrvatske Europskoj Uniji, prvi puta je u okviru strateških dokumenata (Nacionalnoj strategiji za prava djece 2014. – 2020.) fokus stavljen na prava i interese djece koja žive u uvjetima siromaštva. „Svrha Nacionalne strategije za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine je postići djelotvornije promicanje i zaštitu prava djece u Republici Hrvatskoj kroz provedbu postojećih međunarodnih i

⁸⁹ Europski parlament, Što Europa čini za mene – Moja prava i slobode u EU-u, Europska unija, 2019., str. 1., Dostupno na: www.what-europe-does-for-me.eu, (pristupljeno: 26.3.2019.)

⁹⁰ UNICEF, Poverty Reduction Begins with Children, The United Nations Children's Fund (UNICEF), New York, 2000., str.3., Dostupno na: www.unicef.org, (pristupljeno: 26.3.2019.)

⁹¹ Stubbs, P., Ledić, M., Rubil, I. i Zrinščak, S., op.cit., str. 4., (pristupljeno: 26.3.2019.)

⁹² Međugorac, A., Začarani krug siromaštva djece: Izlazak vide u obrazovanju, zapošljavanju i odlasku u inozemstvo, zagrebinfo, 2016., str. 1., Dostupno na: www.zagreb.info, (pristupljeno: 26.3.2019.)

⁹³ Šućur, Z.; Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., op.cit., str. 155, (pristupljeno: 26.3.2019.)

nacionalnih standarda na području prava djece, promovirajući cjeloviti i integrativni pristup pravima djece.⁹⁴ Za razliku od odraslih, djeca su ta koja nemaju pravo glasa i izbora te postaju nevine žrtve siromaštva. „U Strategiji borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. djeca i mladi ističu se kao jedna od četiri skupine u najvećem riziku od siromaštva, a rano obrazovanje i dostupnost socijalnih usluga ranjivim skupinama navode se kao ključni u suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti te smanjivanju nejednakosti.“⁹⁵

Kako bi se smanjilo dječje siromaštvo, potrebno je poduzeti nekoliko različitih mjera. Iz prethodnih poglavlja poznato je da je jedan od uzročnika dječjeg siromaštva nezaposlenost jednog ili oba roditelja. „S obzirom na razinu nezaposlenosti i rast broja nezaposlenih među siromašnima, od iznimne važnosti za borbu protiv siromaštva je područje politike zapošljavanja i zaštite od nezaposlenosti.“⁹⁶ Potrebno je omogućiti roditeljima bolji pristup tržištu rada i mogućnost zapošljavanja. Ključni čimbenik za sprječavanje dječjeg siromaštva je zaposlenost oba roditelja. Roditeljima bi trebalo pomoći u pronalasku posla, a barem jedan roditelj trebao bi biti zaposlen na puno radno vrijeme. Smanjenju siromaštva doprinosi i zapošljavanje žena, jer su većinom žene samohrani roditelji. Većini nezaposlenih roditelja probleme pri zapošljavanju stvara i niska razina obrazovanja. „Kao prioritetno područje u suzbijanju i sprječavanju siromaštva i socijalne isključenosti određeno je obrazovanje i cjeloživotno učenje, a budući da pristup obrazovanju te kvaliteta i razina obrazovanja znatno utječu na životne prilike pojedinaca, ono je pretpostavka razvoja gospodarstva i društva te time osnovni alat za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti.“⁹⁷ Najbolji način za bijeg iz siromaštva je kvalitetno obrazovanje i cjeloživotno učenje. „Za gospodarski rast i smanjenje siromaštva neophodna su značajna ulaganja u obrazovanje i stvaranje veće razine znanja. To bi moglo smanjiti siromaštvo u pojedinim obiteljima. Dječji doplatak označava jedini izvor prihoda i on

⁹⁴ Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine, str. 2., Dostupno na: <https://vlada.gov.hr>, (pristupljeno: 28.3.2019.)

⁹⁵ Ajduković, M., Dobrotić, I. i Matančević, J., Mogućnosti unapređenja socijalne politike u smanjivanju siromaštva djece: perspektiva ključnih dionika, Hrčak: portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, Vol. 24 No. 2, 2017., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/192740>, (pristupljeno: 28.3.2019.)

⁹⁶ Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike Hrvatske, Program borbe protiv siromaštva i isključenosti u Hrvatskoj, Hrčak: portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, Vol. 8 No. 2, 2001., str. 2., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr>, (Pristupljeno: 28.3.2019.)

⁹⁷ Prijedlog, Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. - 2020.), 2014., str.3., Dostupno na: <https://vlada.gov.hr>, (pristupljeno: 28.3.2019.)

zasigurno ne može biti dovoljan za podmirenje životnih potreba obitelji, bez obzira što se određenom postotku usklađuje s rastom tih troškova. To znači da bi socioekonomski status roditelja, trebao bi biti dostupan predškolski odgoj (vrtići) i obrazovanje (osnovna i srednja škola i fakultet). Često puta nisu u mogućnosti ulagati u svoje dijete i omogućiti im odlaske na školske izlete i aktivnosti. Kako bi ta djeca bila u ravnopravnom položaju sa svojim vršnjacima i imala mogućnosti odlaziti na školske izlete i terenske nastave, takav bi oblik nastave trebao biti besplatan za sve učenike ili barem za tu kategoriju djece. U smanjenju siromaštva bilo bi potrebno da pomažu liječnici, pedijatri, psiholozi koji bi „osmišljavali i provodili posebne, nestigmatizirajuće programe podrške i pomoći siromašnoj djeci čime bi ublažili njihove deficite u znanju i vještinama te ostvarili uvjete za izjednačavanje mogućnosti i vertikalnu prohodnost kroz obrazovni proces.“⁹⁸

Osim zapošljavanja i cjeloživotnog obrazovanja roditelja, poticanja obrazovanja siromašne djece, za smanjenje siromaštva potrebno je pružiti dodatnu novčanu ili nenovčanu potporu djeci iz obitelji koji su višestruko uskraćeni za određenim potrebama. Značajan broj obitelji zajedno s djecom nema adekvatne uvjete stanovanja pa je tako stambeno pitanje značajan čimbenik koji utječe na kvalitetu života. Lošiji stambeni uvjeti utječu na siromaštvo djece. Najsiromašnija djeca prisiljena su živjeti u nehygienjskim uvjetima, mračnim i tamnim prostorijama, a poneka završe na ulici kao beskućnici. „Nerijetko će neadekvatni uvjeti stanovanja ugroziti i njihovo zdravlje, što će doprinijeti i povećanju rizika od siromaštva.“⁹⁹ Kako bi se smanjilo siromaštvo djece, potrebno je ukloniti i ublažiti stambenu deprivaciju siromašnih obitelji.

Suvremeni razvoj društva u svim životnim aspektima zahtjeva drugačiji i suvremeniji pristup rješavanja problema s kojima se suočavaju siromašne obitelji i koji najviše pogađaju djecu. S toga treba unaprjeđivati strategije smanjivanja siromaštva na minimum te razvijati svijest ljudi već u ranom djetinjstvu o međusobnom pomaganju i jednakosti među ljudima.

⁹⁸ ibidem, str. 184.

⁹⁹ Bubić, S., op.cit., str. 17., (pristupljeno: 29.3.2019.)

8. Percepcija djece o siromaštvu u Republici Hrvatskoj

Jedan od velikih problema današnjice je siromaštvo, a „terenskih istraživanja o dječjem siromaštvu u Hrvatskoj općenito je malo.“¹⁰⁰ Dječja perspektiva siromaštva može nam pomoći da saznamo kakav utjecaj siromaštvo ima na djecu. U posljednjih nekoliko godina u Hrvatskoj provedena su slična istraživanja na temu dječjeg siromaštva, a proveli su je Unicef (Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj) i Ekonomski institut Zagreb (Dječje siromaštvo i strategije nošenja sa siromaštvom kućanstava u Hrvatskoj). U ovom istraživanju prikupljena su mišljenja djece o njihovom pogledu na siromaštvo u Hrvatskoj te utječe li i kako na njihov život.

Cilj ovog istraživanja je prikazati kroz nekoliko pitanja kako siromaštvo utječe na život djece i koliko su djeca svjesna financijskog stanja svoje obitelji. Istraživačka pitanja su:

- ✓ Kako djeca percipiraju siromaštvo?
- ✓ Koja bi rješenja djeca koristila kako bi smanjila dječje siromaštvo?
- ✓ Postoji li povezanost između dječje deprivacije i njihove percepcije o socioekonomskom statusu?
- ✓ Utječe li ekonomski status roditelja na stvaranje budućnosti?

¹⁰⁰ Rubil, I.; Stubbs, P. i Zrinščak, S., Dječje siromaštvo i strategije nošenja sa siromaštvom kućanstava u Hrvatskoj: kvantitativno-kvalitativna studija, , Hrčak: portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, Vol. 26 No. 2 (141), 2018., str. 64., Dostupno na: <https://doi.org/10.15179/pkiep.26.2.2>, (pristupljeno: 18.4.2019.)

8.1. Metoda istraživanja

Istraživanje je bilo provedeno u dvije faze. Prvom fazom istraživanja željelo se dobiti mišljenje djece, odnosno njihova stajališta o siromaštvu djece, uzrocima i posljedicama kojima su izložena siromašna djeca, ali i rješenja kojima bi oni smanjili siromaštvo djece u Republici Hrvatskoj.

U prvoj fazi istraživanja, za prikupljanje podataka, koristile su se fokus grupe. Pitanja i zadaci koji su bili postavljeni u fokus grupama bili su prilagođeni uzrastu ispitanika. Druga faza istraživanja bila je pomoću anonimnog anketnog upitnika, gdje je svaki ispitanik individualno odgovarao na postavljena pitanja u anketi.

Istraživanje je bilo provedeno sredinom travnja, 2019. godine. U istraživanje su bile uključene tri osnovne škole u Koprivničko – križevačkoj županiji, a to su: Osnovna škola Mihovil Pavlek Miškina Đelekovec, Osnovna škola "Prof. Blaž Mađer" Novigrad Podravski i Osnovna škola Legrad. Fokus grupe su formirane ovisno o broju učenika u razredu, a većinom su bile sastavljene od tri do pet učenika.

Nakon provedenog istraživanja, za analizu i obradu prikupljenih podataka koristila su se tri programa, a to su: Gretl, Microsoft Excel i SPSS (Statistical Package for the Social Sciences).

8.2. Osnovna obilježja ispitanika

U istraživanju je sudjelovalo 57 učenika/ca sedmih i osmih razreda u dobi od 13 do 16 godina iz tri osnovne škole u Koprivničkoj – križevačkoj županiji. Detaljne karakteristike anketirane djece prikazane su u tablici 8.1.

Tablica 8.1. Osnovne karakteristike djece osnovnih škola

		SPOL			
		djevojčice		dječaci	
		broj	%	broj	%
DOB	13 godina	17	63,0	19	63,3
	14 godina	8	29,6	8	26,7
	15 godina	1	3,7	2	6,7
	16 godina	1	3,7	1	3,3
	Ukupno	27	47,37	30	52,63
ŠKOLA	Osnovna škola Mihovil Pavlek Miškina Đelekovec	7	12,29	11	19,29
	Osnovna škola "Prof. Blaž Mađer" Novigrad Podravski	9	15,79	6	10,53
	Osnovna škola Legrad	11	19,29	13	22,81
RAZRED	VII razred	20	35,08	21	36,84
	VIII razred	7	12,29	9	15,79

Izvor: Vlastita izrada autora prema podacima iz ankete

Od ukupnog broja učenika/ca koji su sudjelovali u istraživanju, djevojčica je bilo 27 (47,37%), a dječaka je bilo 30 (52,63%). Najviše djevojčica i dječaka

sudjelovalo je u dobio od 13 godina, odnosno 19 dječaka i 17 djevojčica. U dobi od 14 godina sudjelovalo je 8 djevojčica i 8 dječaka, a u dobi od 15 godina sudjelovala je jedna djevojčica i jedan dječak. Najmanje djevojka i dječaka bilo je u dobi od 16 godina i to samo jedan u oba spola. Istraživanjem su bile obuhvaćene tri osnovne škole, a to su: Osnovna škola Mihovil Pavlek Miškina Đelekovec u kojoj je sudjelovalo 7 djevojčica i 11 dječaka, Osnovna škola "Prof. Blaž Mađer" Novigrad Podravski u kojoj je sudjelovalo 9 djevojčica i 6 dječaka te Osnovna škola Legrad u kojoj je sudjelovalo najviše učenika i to 11 djevojčica i 13 dječaka. Najviše djece tj. njih 41, koji su sudjelovali u istraživanju pohađaju sedmi razred osnovnih škola, a 16 učenika/ca pohađaju osmi razred osnovnih škola.

Čimbenici koji utječu na dječje siromaštvo su tipovi kućanstava u kojima djeca žive, ali i status zaposlenja roditelja. U prvom djelu ankete djeci su bila ponuđena pitanja o tipu kućanstva u kojem žive, odnosno žive li u jednoroditeljskoj obitelji, obitelji s oba roditelja ili višečlanoj obitelji, koliko djece živi u njihovoj obitelji, ali i radni status njihovih roditelja.

Tablica 8.2. Tipovi kućanstva djece i radni status njihovih roditelja

Tip kućanstava	Broj kućanstava					Status roditelja		
	1 dijete	2 djece	3 djece	4 djece	5 ili više djece	Zaposleni	Nezaposleni	Jedan od dva roditelja zaposlen
Jednoroditeljska obitelj	-	-	3	-	-	-	-	3
Obitelj s oba roditelja	2	14	3	4	2	16	4	5
Višečlana obitelj (baka, djed)	10	12	5	1	1	22	-	7
Ukupno u postotku	21,1	45,6	19,3	8,8	5,3	66,7	7,0	26,3

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima iz ankete

U anketi je sudjelovalo troje djece koji dolaze iz jednoroditeljske obitelji, a ujedno i u tom kućanstvu živi troje djece. Što se tiče zaposlenja kod jednoroditeljskih obitelji, može se vidjeti da u sva tri kućanstava ima barem jedan zaposleni roditelj. Iz podataka dobivenih anketom, obitelji s oba roditelja najviše imaju dvoje djece i to čak 14 kućanstava, a pet ili više djece ima samo dva kućanstava. U dvoroditeljskim obiteljima u 16 kućanstava zaposlena su oba roditelja, pet kućanstava zaposlen je jedan od dva roditelja, a u četiri kućanstava nije zaposlen niti jedan roditelj. Najviše djece, čak 29, dolazi iz višečlane obitelji u kojima deset kućanstava ima jedno dijete, 12 kućanstava dvoje djece, jedno kućanstvo četvero djece i jedno kućanstvo pet ili više djece. Status zaposlenja kod višečlanih obitelji je taj da u 22 kućanstava rade oba roditelja, u sedam kućanstava radi jedan od dva roditelja, a nezaposlenih roditelja nema. Od ukupnog broja kućanstava, njih 45,6% živi s dvoje djece, a 5,3% kućanstava živi s pet ili više djece. Što se tiče radnog statusa roditelja, u 66,7% kućanstava zaposlena su oba roditelja, a u 7% kućanstava nije zaposlen niti jedan roditelj.

Na temelju tablice 8.1. može se vidjeti da su u istraživanju sudjelovale tri različite škole iz tri različita područja, ali i učenici različitih dobnih skupina kako bi se bolje dobili odgovori na postavljena istraživačka pitanja. Osim različitih dobnih skupina i područja iz kojih anketirana djeca dolaze, prisutni su i različiti tipovi kućanstava, ali i radni statusi roditelja.

8.3. Postupak prikupljanja podataka

Podaci su se prikupljali u osnovnim školama Legrad, Đelekovec i Novigrad Podravski u Koprivničko – križevačkoj županiji, a sudjelovali su učenici sedmih i osmih razreda. Postupak prikupljanja podataka odvijao se u dvije faze. Prva faza je prikupljanje podataka putem fokus grupe, a druga faza je prikupljanje podataka putem anketnog upitnika. Prije početka prve faze, učenici su bili podijeljeni u približno jednake grupe, a broj grupa ovisio je o broju učenika u razredu.

8.3.1. Fokus grupa

Prvi dio fokus grupe započeo je tako da je svaka grupa dobila je riječ siromaštvo te je morala napisati prve asocijacije koje im padaju na pamet kada čuju riječ siromaštvo u Hrvatskoj. Nakon toga, morali su napisati jednu ili dvije rečenice kojima bi oni objasnili tko je za njih siromašno dijete (nije se tražila definicija, već njihovo mišljenje). Za ova dva zadatka imali su pet minuta vremena da razmisle i nešto zapišu. Prije nego se krenulo s drugim dijelom fokus grupe, svaka grupa je prezentirala kako su oni percipirali siromaštvo i siromašno dijete i zajedno diskutirali o tome.

Sljedeći zadatak je bio da svaka grupa u pet minuta na svojem papiru nadopuni dvije rečenice koje su glasile: „Do siromaštva dolazi zbog:“ i „Djeca u riziku od siromaštva su:“. Nadopunom ovih rečenica od djece se željelo saznati koje je njihovo mišljenje zbog čega dolazi do dječje siromaštva, odnosno koji su to uzroci, a koje posljedice dječjeg siromaštva. Isto kao i u prvom dijelu, tako je i sada svaka grupa pročitala svoje odgovore te porazgovarala o tome.

U posljednjoj fazi radionice u grupama, postavljeno je bilo pitanje koje glasi: „Što društvo može učiniti da razlike među djecom budu što manje?“. Djeca su za to pitanje imala deset minuta, a pod društvom se mislilo što bi oni mogli učiniti, što bi škole, zdravstvene ustanove i ostale institucije mogle učiniti po tom pitanju. Očekivalo se od učenika da daju rješenja kojima bi se mogao smanjiti broj siromašne djece u Hrvatskoj. Od učenika se ni jednom u ove tri faze radionice nije tražilo da to budu definicije iz knjiga, već način na koji oni razumiju i vide siromaštvo. Završetkom posljednjeg pitanja, učenici su prezentirali jedni drugima što su napisali i prodiskutirali o tome.

Završetkom fokus grupe, djeca su morala sjesti svaki na svoje mjesto te im je bio podijeljeni anketni upitnik koji su ispunjavali uz pomoć istraživača.

8.3.2. Anketa

Anketa je rađena na uzorku od 57 učenika sedmih i osmih razreda triju osnovnih škola u Podravini. U anketi su sudjelovala djeca od 13 do 16 godina, jer „sposobnost djeteta da razumije anketna pitanja i na njih odgovori ovisi o stupnju njegova kognitivnog razvoja, a stupanj kognitivnog razvoja ovisi o njegovoj dobi. U dobi od 11 do 15-16 godina, djeca prolaze kroz fazu razvoja u kojoj se razvija formalno razmišljanje i kognitivno je funkcioniranje već relativno dobro razvijeno, što općenito nije slučaj s mlađom djecom“¹⁰¹, zbog toga su u anketi sudjelovala samo djeca starija od 12 godina.

Cilj ankete bio je saznati jesu li djeca zadovoljna svojim načinom života i ubrajaju se u skupinu deprivirane djece ili ne. Razlog provođenja ankete je dobivanje povratnih informacija o dječjem siromaštvu u Republici Hrvatskoj. Anketa se sastojala od svega 13 pitanja kako bi motivirala ispitanike da je ispune, a istovremeno su dobivene sve potrebne informacije. Pitanja su bila većinom zatvorenog tipa (kako bi se ispitanicima omogućilo brzo ispunjavanje ankete) i jednog otvorenog tipa. Također, uzelo se u obzir da je ovo veoma osjetljiva tema, te su pitanja bila postavljena tako da ne povrijede osjećaje djece. Prije provođenja istraživanja, pošto je riječ o maloljetnim ispitanicima, roditeljima je podijeljena suglasnost o sudjelovanju njihove djece u ovom istraživanju. U istraživanju su sudjelovala samo ona djeca koja su donijela suglasnost svojih roditelja.

Dječjom anketom prikupljeni su podaci o njihovoj percepciji životnog standarda kućanstava, odnosno prikupljeni su podaci o njihovom socijalnom i ekonomskom statusu, njihovim odnosima s okolinom (vršnjacima, učiteljima, obitelji), ali i o njihovim očekivanjima u budućnosti i mogućim financijskim preprekama obitelji za ostvarenje njihovih planova.

Prikupljeni podaci obrađeni su u programima Gretl, Microsoft Excele i SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Anketa se provodila u svrhu diplomskog rada, a anketni upitnik nalazi se u prilogu.

¹⁰¹ Rubil, I.; Stubbs, P. i Zrinščak, S., op.cit., str. 67., (pristupljeno: 23.4.2019.)

8.4 Rezultati

8.4.1. Fokus grupa

Kada čujemo riječ siromaštvo svaki čovjek ima drugačiju viziju toga pojma, pa tako i djeca. Jedno od istraživački pitanja je: Kako djeca percipiraju siromaštvo? Na ovo pitanje djeca su navela veliki broj pojmova koji ih asociraju na siromaštvo, a to su:

- + beskućnici i prosjaci
- + poderana i iznošena odjeća i obuća
- + financijski problemi, dugovi
- + loše imovinsko stanje
- + loši zdravstveni uvjeti (higijena, prijavština, pothranjenost, nedostatak hrane i pića, glad, žeđ, razne bolesti...)
- + neobrazovanost
- + krađa, ovisnost
- + nezaposlenost ili niske plaće
- + emocionalni problemi (tuga, plač, patnja, strah, opasnost...)
- + humanitarne usluge (Caritas, volonteri, donacije...)
- + socijalna pomoć
- + djeca

Kada se uzmu u obzir svi pojmovi koje su djeca navela, dobije se njihova definicija siromaštva, a ona bi glasila: siromaštvo je nedostatak osnovnih sredstva za život (odjeća, obuća...), nemogućnost zdravstvenih uvjeta i obrazovnih postignuća, emocionalna slomljenost i ovisnost o različitim humanitarnim pomoćima. Važno je primijetiti da djecu pojam siromaštva asocira i na djecu, odnosno i ona sama uviđaju postojanje dječjeg siromaštva u državi. Na pitanje kako bi oni definirali siromašno dijete dobili smo nekoliko zanimljivih i različitih definicija.

- + „Siromašno dijete je dijete koje nema dom, gladno je i tužno, ono nema dovoljno novaca da bi se školovalo.“ (Legrad, VII razred)

- ✚ „Siromašno dijete je dijete koje nema roditelje ili ima roditelje, ali ga oni ne mogu najbolje opskrbiti.“ (Novigrad Podravski, VII razred)
- ✚ „Siromašno dijete je dijete koje ima loše uvjete za odrastanje i život.“ (Đelekovec, VIII razred)
- ✚ „Siromašno dijete je dijete bez doma i ljubavi.“ (Legrad, VIII razred)
- ✚ „Siromašno dijete je dijete koje nema dom, hranu i živi boreći se za svoj život. To dijete je dijete koje je isključeno iz društva te dijete koje treba pomoć.“ (Novigrad Podravski, VII razred)

Prema dobivenim rezultatima, može se primijetiti da djeca razlikuju materijalno siromaštvo koje se odnosi na nedostatak prihoda kojima bi se zadovoljili osnovni životni uvjeti te nematerijalno siromaštvo koje se odnosi na nedostatak roditeljske ljubavi, ali i različite emocionalne probleme koje zahvaćaju djecu.

Brojni su uzroci koji dovode djecu do siromaštva. Sve grupe prepoznale su najčešće uzroke siromaštva kao što su nemogućnost zaposlenja, nedovoljnost prihoda i nizak nivo obrazovanja, no djeca smatraju da do siromaštva također dolazi i zbog:

- ✚ ovisnosti (kocka, droga, alkohol...),
- ✚ gubitka roditelja,
- ✚ lošijih odnosa u obitelji (svađe između roditelja)
- ✚ isključenosti iz društva,
- ✚ niska plaća
- ✚ depresije
- ✚ maloljetne djece koja imaju već svoju djecu itd.

Osim uzroka, brojne su posljedice koje siromaštvo ima na djecu, a mogu biti trajne i neizbrisive. U prethodnim poglavljima navedene su posljedice siromaštva, a djeca su navela sljedeće posljedice:

- ✚ loša zdravstvena skrb i zdravstveno stanje (bolesti, pothranjenosti, higijena, preskupi lijekovi i liječenje...)
- ✚ mentalne i psihičke posljedice

- ✚ emocionalna slomljenost (depresija, slomljenost, potištenost, manjak samopouzdanja)
- ✚ manjak socijalnog društva
- ✚ vršnjačko nasilje (izrugivanje, omalovažavanje, vrijeđanje, psihičko i fizičko zlostavljanje)
- ✚ diskriminiranost u društvu
- ✚ lošijeg školskog uspjeha (lošijih ocjena, nemogućnost daljnjeg školovanja)
- ✚ odbačena od strane roditelja i drugo.

Broj siromašne djece iz dana u dan sve više raste, a kako bi taj broj počeo opadati potrebno je pronaći neka rješenja. Djeca su navela nekoliko rješenja s kojima bi se smanjile razlike među djecom, a to su:

- ✚ financijska i materijalna pomoć siromašnim obiteljima,
- ✚ u školama uvesti uniforme, besplatne obroke, besplatan prijevoz, besplatne udžbenike, pomoćnici u nastavi...,
- ✚ besplatno zdravstveno osiguranje,
- ✚ više pučkih kuhinja,
- ✚ organiziranje humanitarnih akcija (prikupljanje hrane, odjeće i ostalih osnovnih potrepština),
- ✚ veći angažman socijalnih ustanova,
- ✚ zapošljavanje roditelja i mladih,
- ✚ prihvaćanje u društvu,
- ✚ posvajanja i sl.

Djeca su prepoznala uzroke i posljedice siromaštva i navela veliki broj rješenja za smanjenje dječjeg siromaštva. No, mišljenje djece često ne dolazi do prevelikog izražaja te kako bi se riješio problem siromaštva potrebno je sagledati i njihovu percepciju.

8.4.2. Rezultati anketnog upitnika

Djeca ne mogu birati kojim će životom živjeti, a to najviše ovisi o njihovim roditeljima i o kućanstvima u kojima žive. No, jesu li djeca zadovoljna svojim načinom života i jesu li svjesna materijalnog statusa kućanstvu u kojem žive? Posjeduju li osnovne materijalne stvari potrebne za život jednog djeteta? Što to djeca nemaju, a trebala bi imati? Odnosno, utječe li njihovo ekonomsko stanje na društveni status i na stvaranje budućnosti?

Kako bi se dobio odgovor na pitanje „Na koji način djeca percipiraju njihov životni standard u obitelji?“; u anketi su djeca imala mogućnost procijeniti status njihove obitelji na temelju sljedeće ponuđenih odgovora: jako siromašan, siromašan, živimo prosječno, živimo iznadprosječno, imućni smo.

Tablica 8.3. Dječja procjena životnog standarda u obitelji i stvarno stanje prema materijalnoj deprivaciji djece

Status obitelji:	Procjena djece	DJEČJA DEPRIVACIJA	
		nedeprivirano	deprivirano
Jako siromašan	-	-	-
Siromašan	3	-	3
Živimo prosječno	52	42	10
Živimo iznadprosječno	2	2	-
imućan	-	-	-
Ukupno u postotku		77,2	22,8

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima iz ankete

Na temelju podataka iz tablice 8.3., može se vidjeti da većina djece (njih 52) procjenjuje da je status njihove obitelji prosječan, dok dvoje djece procjenjuje da je status njihove obitelji iznadprosječan. Od ukupnog broja anketirane djece, troje ih

smatra da žive u siromašnoj obitelji, dok niti jedno dijete nije zaokružilo da živi u jako siromašnoj ili imućnoj obitelji.

Koliko su djeca svjesna svojeg siromaštva usporedili smo s UNICEF-om ljestvicom materijalne deprivacije za djecu. Prema toj ljestvici 13 učenika/ca spadalo bi u skupinu siromašnih, zato što im s popisa nedostaje dvije ili više stvari. Troje ispitanika koji su procijenili da dolaze iz siromašne obitelji, zaista i dolaze iz siromašne obitelji, odnosno svjesni su svoje situacije. Najviše djece (njih 52) smatra da živi u prosječnoj obitelji, no prema ljestvici UNICEFA, njihova procjena ipak je bila kriva te desetero djece spada u skupinu materijalno depriviranih. Niti jedno od dvoje djece koje je procijenilo status svoje obitelji iznadprosječnima ne spada u skupinu materijalno deprivirane djece. Većina djece koja su sudjelovala u anketi, nisu pogriješila prilikom procjene materijalnog životnog standarda svojeg kućanstava. Djeca u toj dobi trebala bi biti svjesna svojeg materijalnog stanja, no zbog srama vjerojatno nisu željela priznati materijalni status svoje obitelji. Rezultati ankete slični su već prije provedenoj anketi UNICEF-a, gdje se također smatralo da djeca nisu iskreno odgovarala na postavljeno pitanje o procjeni njihovog materijalnog statusa u obitelji i sramila su se priznati da žive „siromašno“ ili „jako siromašno“. Pretpostavljaju da roditelji ne mogu skrivati od djece u toj dobi život u siromaštvu.

Neovisno o procjeni statusa njihove obitelji, od ukupnog broja djece, njih 77,2% spada u materijalno nedepriviranu djecu, a 22,8% spada u materijalno depriviranu djecu na temelju UNICEF ljestvice.

„Djeca su posebno osjetljiva na uvjete u kojima odrastaju, a ti uvjeti utječu na dječju dobrobit, odnosno na kvaliteti života i mogućnost razvoja djetetovog potencijala.“¹⁰² Kako bi se djeca mogla pravilo psihički i fizički razvijati, potrebno je u njih ulagati i omogućiti im osnovne stvari koje su potrebne svakom djetetu. Nakon dječje procjene stanja njihove obitelji, anketom se želi saznati koliko stvari djeci najviše nedostaje prema ljestvici UNICEFA i koje su to najčešće stvari. UNICEF-ova ljestvica sastoji se od 14 propisanih stvari na temelju koji se određuje materijalna deprivacija djece u dobi do 16 godina. U anketi su djeca imala ponuđenih svih 14 stvari s popisa te jedino potrebno da zaokruže one stavke koje nisu imala ili ih

¹⁰² Trade, I., „Siromašne obitelji naša su realnost, što činimo da im pomognemo?“, Roditelji.hr, 2019., str. 7., Dostupno na: <http://www.roditelji.hr>, (prestupljeno: 24.4.2019.)

nemaju u svojoj obitelji. U tablici 8.4. prikazan je popis stvari putem kojeg se određuje materijalna deprivacija djece te one stvari koje najviše nedostaju anketiranoj djeci.

Tablica 8.4. Materijalna deprivacija anketirane djece

UNICEF-ova ljestvica	Djeca imaju stvar s popisa	Djeca nemaju stvar s popisa
tri obroka dnevno	91,2%	8,8%
najmanje jedan obrok dnevno s mesom, piletinom ili ribom ili vegetarijanski obrok	96,5%	3,5%
svježe voće i povrće svaki dan	93%	7%
knjige (ne uključuje školske udžbenike)	75,4%	24,6%
sportska oprema (bicikl, role...)	96,5%	3,5%
izvannastavne aktivnosti (plivanje, plesanje...)	80,7%	19,3%
kućne igračke	100%	-
novac za sudjelovanje na školskim izletima i događanjima.	93%	7%
mirno mjesto s dovoljno prostora i svjetla za učenje	94,7%	5,3%
Internet	89,5%	10,5%
nova odjeća	98,2%	1,8%
dva para cipela	100%	-
mogućnost s vremena na vrijeme pozvati prijatelje na druženje ili igru	94,7%	5,3%
mogućnost proslave rođendana, vjerskih događanja itd.	94,7%	5,3%

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima iz ankete

Kako bi se djeca mogla dobro tjelesno razvijati potrebno ih je dobro i kvalitetno hraniti. Iako većina ljudi misli da svako dijete u Hrvatskoj ima najmanje tri obroka dnevno, to zaista nije tako. Čak 8,8% anketirane djece nema tri obroka dnevno, 3,5% djece nema najmanje jedan obrok dnevno s mesom, piletinom ili ribom ili

vegetarijanski obrok, dok 7% djece ne može jesti svježe voće i povrće svaki dan. Osim školskih udžbenika, najviše djece, odnosno 24,6%, kod kuće nema dodatnu knjigu koju bi čitali u slobodno vrijeme npr. enciklopediju. Za zdrav život, dobro bi bilo baviti se nekom slobodnom aktivnosti, no 3,5% djece ne posjeduje nikakvu sportsku opremu, dok 19,3% djece nije u mogućnosti ići na neku od izvannastavnih aktivnosti (plesanje, sviranje...). Od ukupnog broja anketirane djece sedam ih je posto zaokružilo da nema novac za sudjelovanje na školskim izletima i događanjima. Za dobar uspjeh u školi važno je imati mirno mjesto s dovoljno prostora i svijetla za učenje, no 5,3% učenika to nema. U školama, učitelji i profesori, ponekada zadaju zadaću za koju je potrebno koristiti Internet, no prema anketi 10,5% djece ipak u svojoj obitelji nemaju Internet. Kao što se i mi odrasli volimo družiti s našim prijateljima i obitelji, tako i djeca vole provoditi slobodno vrijeme sa svojim vršnjacima i proslaviti svoj rođendan ili neki vjerski događaj (npr. Božić). No, sva djeca ipak nemaju te mogućnosti. Nemogućnost s vremena na vrijeme pozvati prijatelje na druženje ili igru i nemogućnost proslave rođendana, vjerskih događanja i slično nema 5,3% anketirane djece. Sva djeca ipak su imala ili imaju tijekom svog djetinjstva kućne igračke i dva para cipela.

Tablica 8.5. Broj stvari koje nedostaju depriviranoj i nedepriviranoj djeci

Broj stvari koje nedostaju s popisa	Nedeprivirano dijete	Deprivirano dijete
Dijete ima sve stvari s popisa	32	-
Dijete nema jednu stvar s popisa	12	-
Dijete nema dvije stvari s popisa	-	4
Dijete nema tri stvari s popisa	-	4
Dijete nema četiri stvari s popisa	-	2
Dijete nema pet stvari s popisa	-	2
Dijete nema osam stvari s popisa	-	1

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima iz ankete

Tablica 8.5. prikazuje koliko stvari najmanje ili najviše fali depriviranom i nedepriviranom djetetu. Od ukupnog broja anketirane djece, 32 djece ima sve stvari s popisa, a jednu stvar s popisa nema 12 djece. Ova djeca se ne smatraju materijalno

depriviranima, jer imaju sve stvari s popisa ili im nedostaje samo jedna stvar. Materijalno depriviranima smatraju se ona djeca kojoj nedostaju dvije ili više stvari s popisa. Od preostalih 13 anketirane djece, njima četvero fale dvije stvari s popisa, četvero djece fale tri stvari s popisa, dvoje djece nema u obitelji četiri stvari s popisa, dvoje djece u obitelji nema pet stvari s popisa, no jednom anketiranom djetetu falilo je čak osam stvari s popisa. Kako bi djeca mogla uživati u svojem djetinjstvu i pravilno se razvijati psihički i fizički, potrebno je omogućiti svakom djetetu ove osnovne stvari prema ljestvici UNICEFA.

Nakon što su djeca zaokružila ono što u svojoj obitelji nemaju, djeci je ponuđeno šest tvrdnji u kojima oni moraju procijeniti odnose se ili ne na njih. Tvrdnje su u obliku Likertovih skala u kojima je broj jedan označavao „u potpunosti se ne slažem“, broj dva označavao „uglavnom se ne slažem“, broj tri „niti se slažem niti se ne slažem“, broj četiri „uglavnom se slažem“ i na kraju broj pet „u potpunosti se slažem“.

Tablica 8.6. Testiranje razlike u odgovorima između djevojčica i dječaka

TVRDNJA	Aritmetička sredina		Prosjek za cijeli uzorak	F (p)
	djevojčice	dječaci		
Zadovoljan sam načinom života.	4,26	4,20	4,23	0,0723 (0,7891)
Imam iste mogućnosti kao i moji vršnjaci.	4,15	4,17	4,16	0,0071 (0,9330)
Vršnjaci me poštuju i vole se družiti sa mnom.	4,60	4,50	4,54	0,2789 (0,5995)
Učitelji se prema meni odnose kao i prema drugima.	4,89	3,67	4,25	15,9211 (0,0002)
Ne sramim se pokazati gdje živim.	4,78	4,67	4,72	0,3289 (0,5686)
Vršnjaci me procjenjuju prema odjeći koju nosim.	2,0	1,8	1,89	0,5504 (0,4613)

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima iz ankete

Tablica 8.6. prikazuje postoji li razlika u odgovorima između djevojčica i dječaka. Na prvu tvrdnju „Zadovoljan sam načinom života“, vidljivo je da sredina zadovoljstva djevojčica iznosila 4,26, a zadovoljstvo dječaka 4,20. Na temelju p-vrijednosti (0,7891) može se vidjeti da nema statistički značajne razlike u odgovorima između djevojčica i dječaka na prvu tvrdnju. Druga tvrdnja glasi: „Imam iste mogućnosti kao i moji vršnjaci.“, a sredina zadovoljstva djevojčica za ovu tvrdnju iznosi 4,15, a dječaka 4,17. Isto tako, ni kod ove tvrdnje ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima između djevojčica i dječaka (p-vrijednost 0,9330). Kod tvrdnje „Vršnjaci me poštuju i vole se družiti sa mnom.“, djevojčicama je sredina zadovoljstva iznosila 4,60, a dječacima 4,50 te isto tako ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima (p-vrijednost 0,5995). Za razliku od prijašnji tvrdnji, kod tvrdnje „Učitelji se prema meni odnose kao i prema drugima.“, sredina zadovoljstva djevojčica iznosila je 4,89, no kod dječaka ona je iznosila 3,67. U ovoj tvrdnji se može primijetiti da postoji statistički značajna razlika između djevojčica i dječaka (p-vrijednost 0,0002), odnosno djevojčice smatraju da se učitelji većinom jednako odnose prema svima, dok dječaci niti se ne slažu niti slažu s tom tvrdnjom. Sljedeća tvrdnja „Ne sramim se pokazati gdje živim.“, djevojčicama sredina zadovoljstva iznosi 4,78, a dječacima 4,67 te ovdje isto ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima jer p-vrijednost iznosi 0,5686. Na posljednju tvrdnju „Vršnjaci me procjenjuju prema odjeći koju nosim.“, djevojčicama je sredina zadovoljstva iznosila 2,0, a dječacima 1,8, ali statistički značajne razlike u odgovorima nije bilo (p-vrijednost 0,4613). Većina odgovora na postavljene tvrdnje slična je s odgovorima djevojčica i dječaka. Iz tablice je vidljivo da je aritmetička sredina kod svih odgovora iznosila približno 4,20. Najveća aritmetička sredina (4,72) iznosila je kod tvrdnje „Ne sramim se pokazati gdje živim.“, odnosno većina je za ovu tvrdnju zaokružila odgovor „u potpunosti se slažem.“ Najmanja aritmetička sredina (1,89) iznosila je u posljednjoj tvrdnji koja glasi: „Vršnjaci me procjenjuju prema odjeći koju nosim.“, gdje je većina djece zaokružila odgovor „u potpunosti se ne slažem.“

Osim razlike u odgovorima između djevojčica i dječaka, u tablici 7.7. prikazani su postoci deprivirane i nedeprivirane djece koja su odgovorila da se s tim tvrdnjama (svakom pojedinačno) „slažu“ ili „u potpunosti slažu.“

Tablica 8.7. Percepcija djece o njihovom socioekonomskom statusu

TVRDNJA	Postotak djece koja se slažu ili u potpunosti slažu s tvrdnjom	
	Deprivirana djeca	Nedeprivirana djeca
Zadovoljan sam načinom života.	84,6%	95,5%
Imam iste mogućnosti kao i moji vršnjaci.	53,9%	93,2%
Vršnjaci me poštuju i vole se družiti sa mnom.	84,7%	93,2%
Učitelji se prema meni odnose kao i prema drugima.	76,9%	81,8%
Ne sramim se pokazati gdje živim.	76,9%	97,7%
Vršnjaci me procjenjuju prema odjeći koju nosim.	7,7%	6,8%

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima iz ankete

Nedeprivirana djeca imaju pozitivniju percepciju svojeg socioekonomskog statusa za razliku od deprivirane djece. Postoji statistički značajna razlika između deprivirane i nedeprivirane djece kod dvije tvrdnje, a to su: „Imam iste mogućnosti kao i moji vršnjaci.“ i „Ne sramim se pokazati gdje živim.“ Siromašna djeca smatraju da nemaju iste mogućnosti kao i njihovi vršnjaci te se srame pokazati gdje žive. Većina djece je zadovoljna svojim načinom života, neovisno o njihovom materijalnom statusu, pa tako i deprivirana djeca. „Razlog tome je što su ljudi u većoj ili manjoj mjeri podložni prilagodbi na postojeće stanje, odnosno mirenju s postojećim stanjem - čak i vrlo nepovoljnim.“¹⁰³ Siromašna djeca u toj dobi još uvijek ne shvaćaju negativno ekonomsko stanje svoje obitelji, već se dobro prilagođavaju toj situaciji.

Rezultati ankete slični su rezultatima već provedene ankete Ekonomskog instituta Zagreb 2017. godine (Dječje siromaštvo i strategije nošenja sa siromaštvom kućanstava u Hrvatskoj). Navedena anketa obuhvaćala je područja Sjeverne Hrvatske, Zagreba i okolice, Središnje Hrvatske, Slavonije, Dalmacije, Istre, Gorskog

¹⁰³ Stubbs, P., Ledić, M., Rubil, I. i Zrinščak, S.. op.cit., str. 50., (pristupljeno: 25.4.2019.)

kotara i Primorja. Subjektivno razmišljanje djece o percepciji vlastitog socioekonomskog statusa nije se značajno promijenilo s obzirom na geografsku raspodjelu uzorka.

Djeca su nakon postavljenih tvrdnji, morala u anketi odgovoriti na još dva pitanja koja se odnose na ostvarivanje planova u njihovoj budućnosti odnosno na njihovo daljnje obrazovanje i zaposlenje. Spomenuto je već u prethodnim poglavljima da je obrazovanje djece jedan od glavnih čimbenika koji može spriječiti daljnje siromaštvo. Prvo pitanje na koje su djeca morala odgovoriti je: „Koji su tvoji planovi za budućnost?“, a ponuđeni odgovori bili su: a) završiti srednju školu i naći posao u struci, b) završiti fakultet i naći posao u struci, c) naći posao bez obzira na obrazovanje. Dobiveni rezultati na ovo pitanje nalaze se u tablici 8.8.

Tablica 8.8. Planovi djece za budućnost

	Svi	Deprivirana djeca		Nedeprivirana djeca	
		Broj	Postotak	Broj	Postotak
Završiti srednju školu i naći posao u struci.	54,4	9	69,2%	22	50,0%
Završiti fakultet i naći posao u struci.	40,3	3	23,1%	20	45,5%
Naći posao bez obzira na obrazovanje.	5,3	1	7,7%	2	4,5%

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima iz ankete

Kod većine anketirane djece (54,4%) planovi za budućnost su završiti srednju školu i pronaći posao. No kada se pogledaju rezultati deprivirane i nedeprivirane djece, završiti samo srednju školu i pronaći posao u struci planira više deprivirane djece (69,2%), dok više nedeprivirane djece (45,5%) u budućnosti planira završiti fakultet i naći posao u struci. No, osim nedeprivirane djece i neka deprivirana djeca imaju u planu završiti fakultet i to njih 23.1%. Od ukupnog broja anketirane djece, mali broj je onih koji u budućnosti žele pronaći posao bez obzira na razinu obrazovanja koju će steći. Prije provedena istraživanja također su pokazala slične

rezultate s malim razlikama. U prijašnjim istraživanjima, od ukupnog broja anketirane djece, najviše njih 52,6% željelo je završiti srednju školu i pronaći posao, zatim 31,1% djece je planiralo završiti fakultet, dok 6,1% djece je planiralo što prije se zaposliti bez obzira na razinu obrazovanja. Iako nema veliki razlika u odgovorima, povećao se broj djece koja žele završiti fakultet u budućnosti, a smanjio broj djece koja se žele zaposliti bez obzira na stečeno obrazovanje.

Kako bi djeca mogla ostvariti svoje planove u budućnosti, važna je financijska situacija njihovih roditelja, odnosno mogu li im roditelji to omogućiti. Posljednja tvrdnja u anketi glasila je: „ Financijska situacija moje obitelji omogućuje mi ostvarenje mojih planova.“ Skoro sva djeca, odnosno njih 92,98%, (bez obzira bila deprivirana ili nedeprivirana) su na postavljenu tvrdnju odgovorila da im financijska situacija obitelji omogućuje ostvarenje njihovih planova. Od ukupnog broja anketirane djece, samo njih 7,02% je odgovorilo da im financijska situacija obitelji ne omogućuje ostvarenje njihovih planova u budućnosti, tj. da neće biti u mogućnosti završiti onaj stupnja obrazovanja kojih oni žele. Tablica 8.9. prikazuje dobivene rezultate.

Tablica 8.9. Financijska situacija roditelja za ostvarenje dječjih planova

Tvrdnja	ODGOVOR	Broj djece	Postotak djece
Financijska situacija moje obitelji omogućuje mi ostvarenje mojih planova.	Da	53	92,98%
	Ne	4	7,02%

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima iz ankete

Rezultati dobiveni anketom prikazuju da je u ovim krajevima Hrvatske svako peto dijete siromašno. Neka djeca ipak nisu svjesna ili se srame priznati svoj materijalni status obitelji kako ne bi bila isključena iz društva. No, većina siromašne djece u budućnosti želi završiti srednju školu ili fakultet, bez obzira na financijsku mogućnost svojih roditelja. Takvu djecu potrebno je motivirati, poticati i ulagati u njih, kako ipak ne bi provela cijeli život u siromaštvu.

9. Zaključak

Siromaštvo je problem današnjice s kojim se suočava veliki broj ljudi, a najviše pogađa djecu i na njih ostavlja dugotrajne i cjeloživotne posljedice. Hoće li dijete biti ili je već sada žrtva siromaštva ovisi o različitim faktori kao što su velika zaduženost, iznenadna bolest člana obitelji, jednoroditeljske obitelji, obitelji s većim brojem djece, neobrazovanost roditelja, nizak dohodak roditelja, ekonomske krize i drugo. Svaki od tih uzročnika siromaštva ostavlja duboke posljedice na djecu. Odrastanje u siromaštvu onemogućuje djetetu pravilno psihičko i fizičko razvijanje te zaostaje za svojim vršnjacima u kognitivnom i socijalnom razvoju. Većina djece zbog toga nije u mogućnosti pratiti obrazovne programe i vrlo lako odustaju od obrazovanja te u najgorem slučaju postanu „osuđena“ na doživotno siromaštvo.

Svako dijete ima prava na zdravstvenu zaštitu, besplatno obrazovanje, igru, odmor, vlastito mišljenje, sudjelovanje u aktivnosti i drugim stvarima, no odrastanje u siromaštvu krši ta prava.

Mišljenja djece često ne dolaze do izražaja i ne uzimaju se u obzir prilikom donošenja rješenja i mjera za smanjenje siromaštva. Djecu siromaštvo asocira na manjak novca, financijske probleme, loše zdravstvene uvjete, socijalnu pomoć, humanitarne udruge, ali i na siromaštvo djece. Smatraju da do siromaštva djece dolazi zbog nezaposlenosti i neobrazovanosti roditelja, gubitka roditelja, isključenosti iz društva, loših obiteljskih odnosa, depresije i drugo. Svjesna su da svi ti uzročnici siromaštva ostavljaju velike posljedice na djecu kao što su: mentalne i psihičke posljedice, zdravstvene posljedice, socijalne i emocionalne posljedice te ekonomske posljedice. Djeca smatraju da se siromaštvo može i mora riješiti, a oni bi ga riješili organiziranjem humanitarnih akcija, zapošljavanjem roditelja i mladih, prihvaćanjem u društvu, besplatnim zdravstvenim osiguranjem, a u školama bi uveli besplatne obroke, udžbenike te školske uniforme kako se ne bi vidjela razlika među djecom.

Na temelju promatranog uzorka u provedenoj anketi, doista se pokazalo da je svako peto dijete siromašno, barem u ovim krajevima Hrvatske gdje se provelo istraživanje. No, dječje siromaštvo i dalje ne dolazi do prevelikog izražaja, kao ni kod odraslih osoba tako ni kod djece. Djeca odrasla u lošijim uvjetima ne žele pokazati

svoju ranjivost te je dobro prikrivaju kako ne bi bila odbačena ili izrugivana u društvu. „Mnogi siromašni roditelji ulažu znatne napore kako bi osigurali djeci odjeću i obuću koja će odgovarati većini i neće prikazivati siromaštvo.“¹⁰⁴ Nemajući jednake mogućnosti kao i njihovi vršnjaci „prisiljeni“ su izmišljati različite izlike i laži kako bi prikriili neimaštinu. Nisu u mogućnosti poslije škole odlaziti na druženja sa svojim vršnjacima (npr. odlazak na sladoled) jer nemaju novaca, pa se nakon nekog vremena isključuju ili postanu isključena iz društva. Isključivanjem iz društva djeca postanu osamljena, psihički i emocionalno slomljena te postanu žrtve vršnjačkog nasilja ili delinkventi.

Kako bi sva djeca imala jednaka prava i prilike razvijati i ostvarivati svoje talente, ciljeve i životne planove, potrebno je pronaći rješenja i mjere putem kojih bi se smanjio broj siromašne djece. Glavni uzročnik dječjeg siromaštva je nezaposlenost roditelja te bi prva mjera u borbi protiv siromaštva trebala biti usmjerena na područje politike zapošljavanja i zaštite od nezaposlenosti. Roditeljima bi trebalo omogućiti bolji pristup tržištu rada i mogućnosti zapošljavanja. No, kod zapošljavanja siromašnih roditelja velika je prepreka nizak nivo obrazovanja. Sljedeća mjera trebala bi biti usmjerena na poticanje cjeloživotnog obrazovanja jer je kvalitetno obrazovanje i cjeloživotno učenje najbolji bijeg iz siromaštva.

Mahatma Gandi je rekao: „ Siromaštvo je najgori oblik nasilja.“ Ne smijemo dozvoliti da djeca budu dio tog nasilja i pokušajmo ga spriječiti prije nego bude prekasno.

¹⁰⁴ Trade, I., op.cit., str. 10., (pristupljeno: 26.4.2019.)

Sažetak

Siromaštvo je problem s kojim se u stvarnom životu suočava veliki broj odraslih i djece. U ovom diplomskom radu obrađena je tema Dječje siromaštvo – uzroci i posljedice. Diplomski rad je podijeljen u dva djela: teorijski i istraživački.

U prvom djelu diplomskog rada opisuje se pojam siromaštva te različiti uzroci i posljedice s kojima se siromašne obitelji i djeca suočavaju. U radu su prikazani pokazatelji siromaštva, čimbenici koji utječu na školski uspjeh siromašne djece, zdravstvene, kognitivne, socijalne i ekonomske posljedice te različita rješenja koja mogu pomoći u smanjenju dječjeg siromaštva.

Drugi dio diplomskog rada prikazuje rezultate provedenog istraživanja. U istraživanju je sudjelovalo 57 učenika sedmih i osmih razreda u Koprivničko – križevačkoj županiji. Cilj istraživanja bio je prikazati dječju percepciju siromaštva i utječe li siromaštvo na njihov socioekonomski status. Rezultati provedenog istraživanja pokazali su da je svako peto ispitano dijete siromašno.

Istraživanjem se željelo pokazati da je problem dječjeg siromaštva prisutan i u Hrvatskoj, ali i da nam dječja percepcija siromaštva i njihova rješenja mogu pomoći prilikom rješavanja tog problema.

Ključne riječi: siromaštvo, siromaštvo djece, rizik od siromaštva, materijalna deprivacija, obiteljska struktura, uzroci i posljedice siromaštva

Summary

Poverty is a problem that many adults and children are faced with. This thesis deals with the topic of Child poverty - causes and consequences. The thesis is divided into two parts: the theoretical part and the research.

The first part of the graduate thesis describes the concept of poverty and the various causes and consequences that poor families and children face. The paper presents the indicators of poverty, factors affecting school success of poor children, health, cognitive, social, and economic consequences, and various solutions that can help reduce child poverty.

The second part of the thesis presents the results of the research. In the research, 57 seventh and eighth grade students from Koprivnica - Križevci County participated. The aim of the research was to demonstrate the children's perception of poverty and whether poverty affects their socioeconomic status. The results of the conducted research have shown that every fifth child participant is poor.

The research sought to show that the problem of child poverty is also present in Croatia, but also that the children's perception of poverty and their solutions can help solve this problem.

Key words: poverty, child poverty, poverty risk, material deprivation, family structure, causes and consequences of poverty

Literatura

- Elektronički oblik članka objavljenog u znanstvenom ili stručnom časopisu:
1. Abby C. W., Ross A. T., How Poverty and Depression Impact a Child's Social and Emotional Competence, Volume 1, Number 10, Dostupno na: https://poverty.ucdavis.edu/sites/main/files/file-attachments/policy_brief_thompson_risk_print.pdf, (Pristupljeno: 5.3.2019.)
 2. Ajduković, M., Dobrotić, I. i Matančević, J., Mogućnosti unapređenja socijalne politike u smanjivanju siromaštva djece: perspektiva ključnih dionika, Hrčak: portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, Vol. 24 No. 2, 2017., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/192740>, (pristupljeno: 28.3.2019.)
 3. Ajduković, M.; Matančević, J. i Rimac, I., Siromaštvo djece iz perspektive stručnjaka: učinci i mogućnosti djelovanja, Hrčak Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, vol. 24, no. 2, 2017, str. 3., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/192739>, (pristupljeno: 15.2.2019.)
 4. Bejaković, P., Borba protiv siromaštva u svijetu i u Hrvatskoj, Hrčak – portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, Vol. 10 No. 6 (56), 2001., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/19903>, (pristupljeno: 2.3.2019.)
 5. Bejaković, P., Pojmovnik: Siromaštvo, Institut za javne financije, Zagreb, 2005., str.1., Dostupno na: <http://www.ijf.hr/pojmovnik/PDF/1-05.pdf>, (pristupljeno: 2.2.2019.)
 6. Bilić, V., „Školski uspjeh djece i mladih koji odrastaju u siromaštvu i materijalno nepovoljnim uvjetima“, *Nova prisutnost : časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, Vol. XIV No. 1, 2016., str.4., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/154334>, (pristupljeno: 25.2.2019.)
 7. Družić Ljubotina, O. i Kletečki Radović, M., „Siromaštvo i socijalni rad: Koliko je siromaštvo doista tema socijalnog rada?“, *Hrčak Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske*, vol. 18, no. 1, 2011, str. 2. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/68694>, (pristupljeno: 1.2.2019.)
 8. Družić Ljubotina, O., Sabolić, T. i Kletečki Radović, M., Život obitelji s djecom u uvjetima siromaštva iz perspektive roditelja, Hrčak Portal znanstvenih

- časopisa Republike Hrvatske, vol. 24, no. 2, 2017, str. 24., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/192738>, (pristupljeno: 18.2.2019.)
9. Kletečki Radović, M., Vejmelka L. i Družić Ljubotina, O., „Učinak siromaštva na dobrobit i kvalitetu života obitelji iz perspektive djece“, *Hrčak –portal Hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa*, Vol. 24 No. 2, 2017., str.2., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/192737>, (pristupljeno: 27.2.2019.)
10. Ledić, M., Dohodovno i multidimenzionalno siromaštvo djece u Hrvatskoj, *Hrčak – portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa*, Vol. 26 No. 2 (141), 2018., str.12., Dostupno na: <https://doi.org/10.15179/pkiep.26.2.1>, (pristupljeno: 3.3.2019.)
11. Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike Hrvatske, Program borbe protiv siromaštva i isključenosti u Hrvatskoj, *Hrčak: portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa*, Vol. 8 No. 2, 2001., str. 2., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr>, (Pristupljeno: 28.3.2019.)
12. Rezo, I., „Uloga individualnih čimbenika u povezanosti ekonomskih teškoća i ishoda kod adolescenata“, *Hrčak portal Hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa*, Vol. 23 No. 2, 2016., str.2., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/172538>, (pristupljeno: 24.2.2019.)
13. Rubil, I.; Stubbs, P. i Zrinščak, S., Dječje siromaštvo i strategije nošenja sa siromaštvom kućanstava u Hrvatskoj: kvantitativno-kvalitativna studija, *Hrčak: portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa*, Vol. 26 No. 2 (141), 2018., str. 64., Dostupno na: <https://doi.org/10.15179/pkiep.26.2.2>, (pristupljeno: 18.4.2019.)
14. Šašić, Š.M. i Klarin, M., „Socioekonomske prilike obitelji i kvaliteta obiteljske interakcije kao prediktori školskog uspjeha srednjoškolaca u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji“, *Ljetopis socijalnog rada*, Vol. 18 No. 1, 2011., str.2., Dostupno na: www.hrcak.srce.hr, (pristupljeno: 26.2.2019.)
15. Šućur, Z., „Stagnira li doista siromaštvo u Hrvatskoj?“, *Hrčak Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske*, vol. 21, no. 3(117), 2012, str. 610., Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=133667, (pristupljeno: 4.2.2019.)

16. Šućur, Z., Siromaštvo i socijalni transferi u Hrvatskoj, Hrčak Portal Hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, Vol. 29 No. 1., 2005., str. 10., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/5712>, (pristupljeno: 19.2.2019.)
17. Šućur, Z., Siromaštvo: Teorije, koncepti i pokazatelji, Hrčak – portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, Vol. 52 No. 11-12, 2001., str.1., Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/28792>, (pristupljeno: 2.3.2019.)
18. West, A., „Poverty and educational achievement: why do children from low-income families tend to do less well at school?“, *Benefits*, Vol. 15 No. 3, 2007., Dostupno na: www.researchgate.net, (pristupljeno: 26.2.2019.)

- Publikacije:

1. Adamson, P., *Measuring child poverty: New league tables of child poverty in the world's rich countries*, Italija, United Nations Children's Fund (UNICEF), 2012., str. 4., Dostupno na: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc10_eng.pdf, (pristupljeno: 10.2.2019.)
2. Anketa o dohotku stanovništva 2016: Pokazatelji siromaštva i socijalne isključivosti u 2016., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, vol.14.1.1, Zagreb, 2017., Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/14-01-01_01_2017.htm, (pristupljeno: 3.2.2019.)
3. Anketa o dohotku stanovništva 2017: Pokazatelji siromaštva i socijalne isključivosti u 2017., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, vol.14.1.1, Zagreb, 2018., Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/14-01-01_01_2018.htm, (pristupljeno: 4.2.2019.)
4. Bebel, V., U Hrvatskoj svako peto dijete siromašno: Odrastanje u siromaštvu uzrokuje mnogo lošije zdravlje u odrasloj dobi, 100posto, 2018., str.1., Dostupno na: <https://100posto.hr/zivot/odrastanje-u-siromastvu-uzrokuje-mnogo-lose-zdravlje-u-odrasloj-dobi>, (pristupljeno: 7.2.2019.)

5. Brajša-Žganec, A., Brkljačić, T., Franc, R., Merkaš, M., Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj, UNICEF, Ured za Hrvatsku, Zagreb, 2011., str.63., Dostupno na: www.unicef.hr , (pristupljeno:28.2.2019.)
6. Brooks-Gunn, J., & Duncan, G. J., The effects of poverty on children, The Future of Children, 7(2), 1997., str. 62., Dostupno na: www.researchgate.net, (pristupljeno: 5.3.2019.)
7. Bubić, S., Siromaštvo djece – uzroci i sredstva za njegovo smanjenje, International Burch University, ISSN 2303-6052, 2015., str. 15, Dostupno na: <http://eprints.ibu.edu.ba/id/eprint/2986>, (pristupljeno: 2.3.2019.)
8. Cvejić, S., Praćenje socijalne uključenosti u Republici Srbiji: Indikatori materijalne deprivacije, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva, 2017., Dostupno: <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/>, (pristupljeno: 10.2.2019.)
9. Dimitrijević, S. i Stančić, S., „Siromaštvo –definicija i indikatori“, U: Dimitrijević, S. i Stančić, Djeca i siromaštvo: Što o siromaštvu misle djeca u Bosni i Hercegovini, Banja Luka, UG “Zdravo da ste”,2017., str.12.-13., (pristupljeno: 2.2.2019.)
10. Engle L., P. i Black M., M., The Effect of Poverty on Child Development and Educational Outcomes, str.3., Dostupno na: <https://nyaspubs.onlinelibrary.wiley.com/toc/17496632/2008/1136/1>, (pristupljeno: 24.2.2019.)
11. Jovančević, M., O važnosti ranog odnosa dojenčice - roditelj. U: M. Ajduković i T. Radočaj (ur.) *Pravo djeteta na život u obitelji*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2008., str.34., Dostupno na: www.unicef.hr, (pristupljeno: 4.3.2019.)
12. Kendig, S. M., Mattingly, M. J., Bianchi, S. M., Childhood poverty and the transition to adulthood, Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies, 63(2), str.1., Dostupno na: www.ncbi.nlm.nih.gov, (pristupljeno: 5.3.2019.)
13. Konvencija o pravima djeteta, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 1989., Dostupno na: https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/radni_matgerijali/Konvencija_o_pravima_djeteta.pdf, (pristupljeno: 6.2.2019.)
14. Korak po korak, Što siromaštvo čini djeci?, str. 4., Dostupno na: <http://www.korakpokorak.hr/>, (pristupljeno: 12.2.2019.)

15. Krčmar, B., Problematika jednoroditeljskih obitelji u suvremenom društvu, str.3., Dostupno na: <http://www.pedagogija.hr/ekvilibriji/pdf/problematika-jednoroditeljskih-obitelji-u-suvremenom-drustvu.pdf>, (pristupljeno: 19.2.2019.)
16. Lecerf, M., Child poverty in the European Union –The crisis and its aftermath, European Union, 2016., str. 4., Dostupno na: <http://www.europarl.europa.eu>, (pristupljeno: 2.3.2019.)
17. Lütticke, M. i Bojić, S., Razlozi siromaštva djece u bogatim zemljama, 2014., Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/razlozi-siroma%C5%A1tva-djece-u-bogatim-zemljama/a-18024067>, (pristupljeno: 20.2.2019.)
18. Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine, str. 2., Dostupno na: <https://vlada.gov.hr>, (pristupljeno: 28.3.2019.)
19. Niemietz, K., „How to measure poverty“, U: Niemietz, K., *A new understanding of poverty: Poverty measurement and policy implications*, London, The Institute of Economic, 2011., str.40., Dostupno na: <https://iea.org.uk/publications/research/a-new-understanding-of-poverty>, (pristupljeno: 6.2.2019.)
20. Nikolova, M. i Nikolaev, B., How having unemployed parents affects children's future well – being, Brookings, 2018., Dostupno na: <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2018/07/13/how-having-unemployed-parents-affects-childrens-future-well-being/>, (pristupljeno: 18.2.2019.)
21. Ortiz, I.; Moreira Daniels, L. i Engilbertsdottir, S., „Introduction“, U: Ortiz, I.; Moreira Daniels, L. i Engilbertsdottir, *Child Poverty and Inequality: New Perspective*, New York, United Nations Children's Fund (UNICEF), 2012., str.10., Dostupno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2039773, (pristupljeno: 6.2.2019.)
22. Prijedlog, Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. - 2020.), 2014., str.3., Dostupno na: <https://vlada.gov.hr>, (pristupljeno: 28.3.2019.)
23. Siromaštvo i nejednakost u EU, Hrvatska mreža protiv siromaštva, Zagreb, 2016., str. 21., Dostupno na: http://www.udruga-pragma.hr/wp-content/uploads/2016/02/HMPS_publicacija-SIROMASTVO-I-NEJEDNAKOST-U-EU.pdf, (pristupljeno: 6.2.2019.)

24. Siromaštvo, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=56227>, (pristupljeno: 3.2.2019.)
25. Stubbs, P., Ledić, M., Rubil, I. i Zrinščak, S., *Dječje siromaštvo i strategije nošenja sa siromaštvom kućanstava u Hrvatsko*, Zagreb, EIZG i Zaklada Adris, 2017., Dostupno na: www.eizg.hr, (pristupljeno: 12.2.2019.)
26. Šućur, Z.; Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., „Utjecaji siromaštva u ranom djetinjstvu i mjerenje dječje dobrobiti“, U: Šućur, Z.; Kletečki Radović, M.; Družić Ljubotina, O.; Babić, Z., *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatsko*, Zagreb, Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2015., str.4., Dostupno na: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Publikacija_Siromastvo_Unicef_2015_online.pdf , (pristupljeno: 7.2.2019.)
27. Trade, I., „Siromašne obitelji naša su realnost, što činimo da im pomognemo?“, Roditelji.hr, 2019., str. 7., Dostupno na: <http://www.roditelji.hr>, (pristupljeno: 24.4.2019.)
28. UNICEF, *Poverty Reduction Begins with Children*, The United Nations Children's Fund (UNICEF), New York, 2000., str.3., Dostupno na: www.unicef.org, (pristupljeno: 26.3.2019.)

• **Ostali izvori:**

1. Ekonomski lab, Hrvatska je na prosjeku EU kada je riječ o riziku siromaštva djece, 2017., Dostupno na: <https://arhivanalitika.hr/>, (pristupljeno: 1.2.2019.)
2. Europski parlament, Što Europa čini za mene – Moja prava i slobode u EU-u, Europska unija, 2019., str. 1., Dostupno na: www.what-europe-does-for-me.eu, (pristupljeno: 26.3.2019.)
3. https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=61430;lang=cz,
4. Međugorac, A., Začarani krug siromaštva djece: Izlazak vide u obrazovanju, zapošljavanju i odlasku u inozemstvo, zagrebinfo, 2016., str. 1., Dostupno na: www.zagreb.info, (pristupljeno: 26.3.2019.)
5. Narodne novine, Zakon o radu, 2009.,str.8.,Dostupno na: <https://www.nn.hr/>,(pristupljeno: 1.3.2019.)

6. The Effects of Poverty on Teaching and Learning, The online teacher resource, str.3., Dostupno na: <http://www.teach-nology.com>, (pristupljeno: 27.2.2019.)
7. What is poverty, Economic and social Inclusion Corporation, Dostupno na: https://www2.gnb.ca/content/gnb/en/departments/esic/overview/content/what_is_poverty.html, (pristupljeno: 1.2.2019.)
8. What is Poverty?, Habitat for Humanity, Great Britain, Dostupno na: <https://www.habitatforhumanity.org.uk/blog/2018/09/relative-absolute-poverty/>, (pristupljeno: 2.2.2019.)

Popis tablica

Tablica 2.1. Pokazatelji materijalne deprivacije u Republici Hrvatskoj od 2015.–2017.

Tablica 2.2. Ključni pokazatelji siromaštva od 2012.-2017. U Republici Hrvatskoj

Tablica 3.1. Djeca u riziku od siromaštva prema dobi i spolu u Republici Hrvatskoj

Tablica 4.1. Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva 2014.-2017.

Tablica 4.2. Stopa rizika siromaštva prema tipu kućanstva

Tablica 8.1. Osnovne karakteristike djece osnovnih škola

Tablica 8.2. Tipovi kućanstva djece i radni status njihovih roditelja

Tablica 8.3. Dječja procjena životnog standarda u obitelji i stvarno stanje prema materijalnoj deprivaciji djece

Tablica 8.4. Materijalna deprivacija anketirane djece

Tablica 8.5. Broj stvari koje nedostaju depriviranoj i nedepriviranoj djeci

Tablica 8.6. Testiranje razlike u odgovorima između djevojčica i dječaka

Tablica 8.7. Percepcija djece o njihovom socioekonomskom statusu

Tablica 8.8. Planovi djece za budućnost

Tablica 8.9. Financijska situacija roditelja za ostvarenje dječjih planova

Dodaci

Dodatak 1

OŠ _____

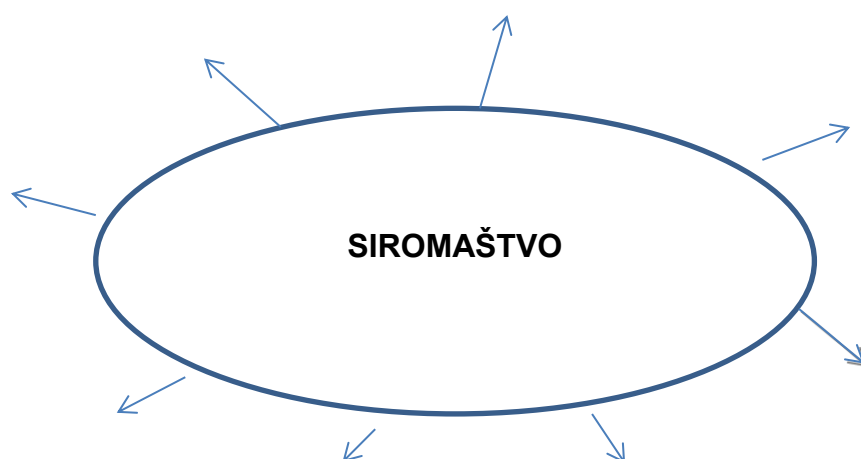
Suglasan/na sam da moje dijete _____ sudjeluje u anonimnom anketnom upitniku na temu „Dječje siromaštvo – uzroci i posljedice“, koja je sastavni dio diplomskog rada studentice V. godine Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Puli.

U _____, _____ 2019.

Potpis roditelja: _____

Dodatak 2

Rad u grupama



Siromašno dijete je _____

1. Do siromaštva dolazi zbog:

2. Djeca u riziku od siromaštva su:

3. Što društvo može učiniti da razlike među djecom budu što manje?

Dodatak 3

Anketa o siromaštvu djece

Poštovani učenici,

pred Vama se nalazi anketni upitnik kojim se ispituje Vaše mišljenje o siromaštvu djece u Republici Hrvatskoj. Molimo Vas da odvojite nekoliko minuta i odgovorite na postavljena pitanja. Anketni upitnik je anonimian i koristi se u svrhe diplomskog rada.

Spol M Ž

Dob _____

Obrazovanje: osnovna škola srednja škola

1. Moja obitelj je:
 - a) jednoroditeljska
 - b) obitelj s oba roditelja
 - c) višečlana obitelj (baka, djed)

2. Koliko djece živi u tvojoj obitelji?
 - a) 1
 - b) 2
 - c) 3
 - d) 4 ili više

3. Status moje obitelji:
 - a) jako siromašan
 - b) siromašan
 - c) živimo prosječno
 - d) živimo iznadprosječno
 - e) imućni

4. Moji roditelji (skrbnici) po zanimanju
su: _____

5. Zaokruži ono što u svojoj obitelji NEMAŠ:

- a) Tri obroka dnevno
- b) najmanje jedan obrok dnevno s mesom, piletina ili riba ili vegetarijanski obrok
- c) svježe voće i povrće svaki dan
- d) knjige (ne uključuje školske udžbenike)
- e) sportska oprema (bicikl, romobil, role...)
- f) izvannastavne aktivnosti (plivanje, plesanje...)
- g) kućne igračke
- h) novac za sudjelovanje u školskim izletima i događanjima
- i) mirno mjesto s dovoljno prostora i svijetla za učenje
- j) Internet
- k) nova odjeća
- l) dva para cipela
- m) mogućnost s vremena na vrijeme pozvati prijatelje na druženje i igru
- n) mogućnost proslava rođendana, vjerskih događaja i slično

Sljedećih šest pitanja odnosi se na kvalitetu života. Pred vama se nalazi ljestvica od 1 do 5, u kojoj 1 označava „ u potpunosti se ne slažem, 2 označava „uglavnom se ne slažem“, 3 označava „ niti se slažem, niti se ne slažem“, 4 označava „uglavnom se slažem“, a 5 označava „ u potpunosti se slažem“.

6. Zadovoljan sam načinom života.	1	2	3	4	5
7. Imam iste mogućnosti kao i moji vršnjaci.	1	2	3	4	5
8. Vršnjaci me poštuju i vole se družiti sa mnom.	1	2	3	4	5
9. Učitelji se prema meni odnose kao i prema drugima.	1	2	3	4	5
10. Ne sramim se pokazati gdje živim.	1	2	3	4	5
11. Vršnjaci me procjenjuju prema odjeći koju nosim.	1	2	3	4	5

12. Koji su tvoji planovi za budućnost?

- a) završiti srednju školu i naći posao u struci
- b) završiti fakultet i naći posao u struci
- c) naći posao bez obzira na obrazovanje

13. Financijska situacija moje obitelji omogućuje mi ostvarenje mojih planova.

DA NE